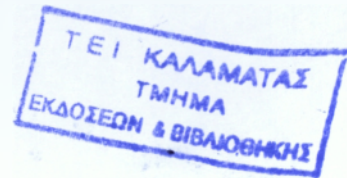

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΟΝΑΔΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΝΟΜΙΜΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΟ
ΝΟΜΟ ΑΧΑΪΑΣ
ΠΡΟΝΟΙΑΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ**

Σπουδαστής: Κωνσταντίνος Πάνας

Επιβλέπων: Δρ. Μαγριπλής Δημήτριος

Καλαμάτα 2010

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ακόλουθη πτυχιακή εργασία με τίτλο “Νόμιμη και Παράνομη Μετανάστευση στο Νομό Αχαΐας. Προνοιακές Υποδομές και Οργάνωση Φιλοξενίας”, ασχολείται με το φαινόμενο της μετανάστευσης στον Ν. Αχαΐας που τις τελευταίες δυο δεκαετίες έχει αποκτήσει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Η μετανάστευση είναι ένα σημαντικό κομμάτι της πληθυσμιακής οικολογίας και ο άνθρωπος δεν αποτελεί εξαίρεση, καθώς στην ανάγκη του για καλύτερες συνθήκες διαβίωσης μετακινείται από μια περιοχή σε μία άλλη, ο ορισμός δηλαδή της μετανάστευσης.

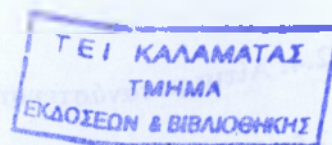
Στόχος της εργασίας αυτής είναι να μελετήσει τα αίτια και τους παράγοντες που προκαλούν μετανάστευση και εγκατάσταση ανθρώπων (ή ομάδων ανθρώπων) σε μια περιοχή και μετέπειτα, παίρνοντας ως παράδειγμα την Ελλάδα και διαδοχικά τον Ν. Αχαΐας, να αναφερθεί στην επιρροή των νεοεισαχθέντων αυτών ανθρώπων, τι μπορεί να προβλέπεται νομικά για αυτούς και τι μπορεί να ισχύει για την προνοιακή οργάνωση και την φροντίδα τους. Βασική πηγή πληροφοριών ήταν κυρίως το διαδίκτυο όπου έγινε εκτεταμένη έρευνα σε βιβλιογραφία, άρθρα και εγκυκλοπαίδειες.

Με το σύνολο του μεταναστευτικού πληθυσμού σήμερα να ξεπερνά τα 200 εκατομμύρια άτομα, ο αριθμός αυτός ξεπερνά τον πληθυσμό πολλών κρατών και η διαχείριση της μετανάστευσης είναι καίριο κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό ζήτημα πολλών κρατών. Οι μετανάστες χρησιμοποιούν ποικίλες μεθόδους για να πραγματοποιήσουν τα ταξίδια τους, κουραστικές και πολλές φορές επικίνδυνες, ιδίως για αυτούς που μετακινούνται παράνομα. Με τον ερχομό τους σε μια χώρα γίνονται δεκτοί συνήθως με ανάμεικτα συναισθήματα καθώς παραδειγματικά οι ανεπτυγμένες χώρες αναζητούν φθηνά εργατικά χέρια ενώ η παρουσία τους μπορεί μερικές φορές να προκαλέσει δυσφορία στον τοπικό πληθυσμό.

Οι μετανάστες όμως, πολλές φορές πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης, όχι μόνο στο εργασιακό περιβάλλον, αλλά σε θέμα σύγχρονου και συνήθως οργανωμένου δουλεμπορίου, με αποτέλεσμα να γίνεται άδικη στοχοποίησή τους από τις τοπικές κοινωνίες και οι εκμεταλλευτές τους να δρουν ανενόχλητοι, πολλαπλασιάζοντας το πρόβλημα. Επίσης, πολλές φορές είναι και θύματα ελλιπούς κρατικής οργάνωσης, με

αποτέλεσμα η διαβίωση τους σε μια χώρα να γίνεται όλο και πιο δύσκολη και στόχος, όντας εύκολος στόχος, να παραμένουν οι ίδιοι οι μετανάστες.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ	
1.1: Ορισμός και κατηγορίες μετανάστευσης.....	7
1.2: Αίτια.....	8
1.3: Στατιστικά.....	10
1.4: Παράνομη μετανάστευση.....	11
<i>1.4.1: Ορισμός και αίτια.....</i>	<i>11</i>
<i>1.4.2: Κίνδυνοι.....</i>	<i>17</i>
<i>1.4.3: Μέθοδοι.....</i>	<i>19</i>
<i>1.4.4: Νομική και πολιτική κατάσταση.....</i>	<i>21</i>
1.5: Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τους ελέγχους στα σύνορα, το άσυλο και τη μετανάστευση.....	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΑΔΑ	
2.1: Εισαγωγή.....	27
2.2: Η μετάβαση από μια χώρα αποδημίας σε εισερχόμενη μετανάστευση.....	28
<i>2.2.1: Η αποδημία στη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα.....</i>	<i>28</i>
<i>2.2.2: Παλιννόστηση.....</i>	<i>29</i>
<i>2.2.3: Στροφή προς την εισερχόμενη μετανάστευση.....</i>	<i>32</i>
2.3: Το μέγεθος του μεταναστευτικού πληθυσμού.....	33

2.4: Αίτια μετανάστευσης προς την Ελλάδα.....	36
2.5: Φύλο και ηλικία.....	37
2.6: Οικογενειακή κατάσταση.....	38
2.7: Μορφωτικό επίπεδο.....	38

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΑΧΑΪΑΣ

3.1: Υπόβαθρο.....	40
3.2: Εγκατάσταση και συνθήκες διαβίωσης.....	41
3.3: Παροχή ασύλου.....	43
3.4: Αντιμετώπιση ζητήματος.....	44
3.5: Πρωτοβουλίες.....	45
3.6: Επεισόδια και αστυνομική βία.....	46

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	48
--------------------------	-----------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	51
--------------------------	-----------

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ.....	52
-------------------------	-----------

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ.....	55
-------------------------	-----------

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με την εξέλιξη της τεχνολογίας των επικοινωνιών, των μεταφορών και του εμπορίου, εκφράσεις όπως “διεθνισμός”, “παγκοσμιοποίηση” και “πολυπολιτισμικές κοινωνίες” γίνονται όλο και πιο διαδεδομένες στη σύγχρονη κοινωνία. Όμως, με σωστή μελέτη διαπιστώνει κανείς ότι αυτά τα κοινωνικά θέματα ανέκαθεν απασχολούσαν τον άνθρωπο και η ιστορία είναι κατά πολύ επηρεασμένη από την λειτουργία αλλά και την μετέπειτα μελέτη αυτών των “πολυπολιτισμικών κοινωνιών”. Ένα σημαντικό στοιχείο των όρων αυτών είναι η μετανάστευση, η σημασία της οποίας εκφράζεται συχνά σε μελέτες που αφορούν διάφορα αντικείμενα, όπως κοινωνιολογία, υγεία, οικονομία και πληθυσμιακή οικολογία.

Η εργασία αυτή βασίζεται κυρίως σε δευτερογενή έρευνα και ανάλυση με διαδοχικό αναγνωστικό χαρακτήρα, επικεντρώνοντας κυρίως γεωγραφικά το θέμα και καταλήγοντας στον Νομό Αχαΐας. Δηλαδή, στο πρώτο κεφάλαιο θα αναφερθούμε γενικά στην ανθρώπινη μετανάστευση σε παγκόσμιο επίπεδο, μετέπειτα θα προχωρήσουμε στον Ελλαδικό χώρο και σε μια ιστορική έρευνα για την μετανάστευση στην Ελλάδα τον 20^ο αιώνα και τέλος επικεντρώνουμε στο παραδειγματικό φαινόμενο της Αχαΐας και πιο συγκεκριμένα την πόλη της Πάτρας, όπου θα δούμε, βασισμένοι σε εμπειρική έρευνα και μελέτη άρθρων, τους λόγους τους οποίους η περιοχή αυτή απέκτησε τόσο μεγάλο ενδιαφέρον στον τομέα της μετανάστευσης.

Αρχικά, στο πρώτο κεφάλαιο θα παρατηρήσουμε τις κατηγορίες της μετανάστευσης και τον βασικό διαχωρισμό που γίνεται σε εισερχόμενη (immigration) και εξερχόμενη (emigration) μετανάστευση, ανάλογα την οπτική γωνία από την οποία γίνεται η μελέτη. Προχωρώντας, θα αναφερθούμε στα αίτια που προκαλούν τη μετανάστευση και στον διαχωρισμό τους σε παράγοντες έλξης και παράγοντες ώθησης και θα εγκλιματιστούμε αριθμητικά στην παγκόσμια μετανάστευση με κάποια στατιστικά στοιχεία. Ιδιαίτερη σημασία δόθηκε στην παράνομη μετανάστευση όπου διαπιστώθηκαν συμφέροντα από πολλές πλευρές, καθώς σε γενικές γραμμές οι εργοδότες και ιδιοκτήτες των ανεπτυγμένων χωρών αναζητούν φθηνά εργατικά χέρια, τα οποία διατίθενται να τα παρέχουν μετανάστες, οι οποίοι από την πλευρά τους πολλές φορές αναζητούν τρόπους μετάβασης λιγότερο ελεγκτικούς και πιο οικονομικούς. Βέβαια, είναι έντονα τα φαινόμενα εκμετάλλευσης και μεγάλοι οι κίνδυνοι, όπως για παράδειγμα σύγχρονο δουλεμπόριο,

θανατηφόρες κακουχίες στην διάρκεια ενός παράνομου μεταναστευτικού ταξιδιού και στόχος συνήθως γίνονται οι ταλαιπωρημένοι μετανάστες, χωρίς να είναι απαραίτητα δικό τους το φταίξιμο.

Το δεύτερο κεφάλαιο, βασισμένο στην ανάλυση μιας αναφοράς των Άννα Τριανταφυλλίδου και Μικαέλα Μαρούφοφ, πραγματεύεται την μετανάστευση στην Ελλάδα του 20^{ου} αιώνα, με ιστορικά και αριθμητικά στοιχεία για το πώς η Ελλάδα μετετράπη από μια χώρα αποδημίας στις αρχές και τα μέσα του 20^{ου} αιώνα, σε μια χώρα μεταναστευτικού προορισμού στα τέλη του. Επίσης, αναφέρεται το μέγεθος του μεταναστευτικού πληθυσμού και κάποιες νομικές και πολιτικές διαδικασίες που προβλέπονται για τους μετανάστες/ριες καθώς και τα αίτια που επιλέγεται η Ελλάδα ως χώρα προορισμού, όπου παρότι κατά κάποιο τρόπο εξαρτάται από την προέλευση του/της μετανάστη/ρια, είναι συνήθως εργασιακοί και οικογενειακοί οι λόγοι.

Τέλος, ερευνώντας κυρίως μια σειρά από άρθρα εφημερίδων στο διαδίκτυο, γίνονται παραδειγματικές αναφορές στην κατάσταση της πόλης της Πάτρας. Έχοντας προμελετήσει στα προηγούμενα κεφάλαια τα αίτια και νούμερα της διεθνούς μετανάστευσης και τις συνθήκες και διαδικασίες στην Ελλάδα, επικεντρωνόμαστε στους λόγους που η Πάτρα ταλανίζεται από το φαινόμενο της μετανάστευσης (νόμιμης και παράνομης) σε σημείο να θεωρείται από πολλούς ως “πρόβλημα”. Επίσης, θα παρατηρήσουμε πρωτοβουλίες που έχουν παρθεί και οργανωθεί με ανάμεικτους σκοπούς και αποτελέσματα για την αντιμετώπιση του φαινομένου, αλλά και τις υποδομές που προβλέπονται για την φιλοξενία των προσφύγων αυτών.

Συμπεραίνοντας, διαπιστώνουμε πως οι άνθρωποι αυτοί, οι μετανάστες, που στην αναζήτηση για ένα καλύτερο μέλλον μερικές φορές συναντούν δυσκολίες περισσότερες από αυτές που “άφησαν πίσω”, γίνονται εύκολα στόχος μιας κοινωνίας που μπορεί να καταλήξει αγανακτισμένη από την παρουσία τους, χωρίς να γίνει εύκολα αντιληπτό ότι η ρίζα του προβλήματος δεν είναι οι μετανάστες και οι πρόσφυγες αυτοί καθαυτοί, αλλά η έλλειψη σημαντικών υλικών και οργανωτικών υποδομών όπως αποδοτική προνοιακή φροντίδα και προσπάθεια αντιμετώπισης των διαφόρων κυκλωμάτων παράνομης μετανάστευσης και κεφαλεμπορίας. Εκεί πρέπει να τεθούν οι βάσεις για την αντιμετώπιση του “προβλήματος” αυτού, που τελικά χαρακτηρίστηκε ως πρόβλημα για διαφορετικό λόγο από ότι είναι, δυσχεραίνοντας έτσι και τον μεταναστευτικό αλλά και τον τοπικό πληθυσμό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

1.1: Ορισμός και κατηγορίες μετανάστευσης

Ως ανθρώπινη μετανάστευση ορίζεται η φυσική μεταφορά ανθρώπων από μια περιοχή σε μια άλλη, πολλές φορές σε μεγάλες αποστάσεις ή/και σε μεγάλες ομάδες¹. Η μετακίνηση πληθυσμών στη σύγχρονη εποχή συνεχίζεται με την μορφή εθελοντικής μετανάστευσης σε μια περιοχή, χώρα ή και παραπέρα ενός ατόμου, αλλά και μη-εθελοντικής μετανάστευσης (που συμπεριλαμβάνει σύγχρονο δουλεμπόριο και εθνικιστικές εκκαθαρίσεις). Όσοι μεταναστεύουν ονομάζονται μετανάστες ή πιο συγκεκριμένα, εισερχόμενοι μετανάστες, απόδημοι, άποικοι, έποικοι ή πρόσφυγες, ανάλογα με την εξεταζόμενη ιστορική εποχή, κατάσταση και προοπτική.

Διάφοροι τύποι μετανάστευσης περιλαμβάνουν²:

- Εποχιακή ανθρώπινη μετανάστευση, κυρίως συνδεδεμένη με την γεωργία και την κτηνοτροφία.
- Αγροτικό σε αστικό περιβάλλον, πιο συνηθισμένο σε αναπτυσσόμενες χώρες λόγω της βιομηχανικής εξέλιξης (Αστικοποίηση).
- Αστικό σε αγροτικό περιβάλλον, πιο συνηθισμένο σε ανεπτυγμένες χώρες λόγω του υψηλού κόστους της αστικής ζωής (Υποαστικοποίηση).
- Διεθνής μετανάστευση.

Πέραν όμως από τους τύπους που παραδειγματικά προαναφέρθηκαν παραπάνω και την πολιτειακή και κρατική κατηγοριοποίηση σε νόμιμη και παράνομη μετανάστευση, η βασική διαφοροποίηση στο θέμα της μετανάστευσης εμφανίζεται με την μορφή της εισερχόμενης μετανάστευσης και της εξερχόμενης μετανάστευσης ή αποδημίας. Εισερχόμενη μετανάστευση είναι η εισαγωγή ενός νέου ατόμου σε έναν τόπο ή πληθυσμό, ενώ εξερχόμενη μετανάστευση ή αποδημία είναι η φυγή ενός ατόμου από τον γηγενή τόπο του και η εγκατάστασή του σε μια άλλη περιοχή. Όπως είναι ευνόητο, οι ορισμοί αυτοί ισχύουν και για ομάδες ανθρώπων, όχι μόνο στο ατομικό επίπεδο. Παρ' όλο που οι δυο αυτές έννοιες είναι ταυτόσημες, η διαφορά τους έγκειται από την πλευρά της εξεταζόμενης χώρας ή κατάστασης, έτσι για παράδειγμα, αν πάρουμε ως εξεταζόμενη χώρα την Ελλάδα, η μεταναστευτική έξοδος πολλών Ελλήνων προς τις ΗΠΑ στην διάρκεια του 20^{ου} αιώνα

¹[Ιστοσελίδα <http://en.wikipedia.org/wiki/Immigration> Άρθρο της Wikipedia]

²[Ιστοσελίδα http://en.wikipedia.org/wiki/Human_migration Άρθρο της Wikipedia]

είναι περίπτωση εξερχόμενης μετανάστευση, ενώ ο μαζικός ερχομός Αλβανών στα τέλη του 20^{ου} αιώνα είναι περίπτωση εισερχόμενης μετανάστευσης.

Καθώς το ζήτημα της μετανάστευσης αποκτά σε παγκόσμιο επίπεδο όλο και μεγαλύτερο ακαδημαϊκό ενδιαφέρον, έχουν αρχίσει να αναπτύσσονται θεσμοί και φαινόμενα για την όλο και πιο βέλτιστη παρακολούθησή του. Τέτοιου είδους θεωρίες είναι για παράδειγμα η θηλυκοποίηση της μετανάστευσης και η αλυσιδωτή μετανάστευση.

Η θηλυκοποίηση της μετανάστευσης (Feminization of migration) είναι μια πρόσφατη μεταναστευτική εξέλιξη κατά την οποία ο αριθμός των γυναικών που μεταναστεύουν ανεξάρτητα όλο και αυξάνεται. Σύμφωνα με έρευνα του ΟΗΕ, το ποσοστό των θηλυκού γένους μεταναστών έχει αυξηθεί από 46,7% το 1960 σε 49,6% το 2005¹. Πιο σημαντικό όμως είναι ότι ο ορισμός αναφέρεται σε γυναίκες που μεταναστεύουν ανεξάρτητα προς αναζήτηση εργασίας, παρά σαν οικογενειακά εξαρτώμενες μαζί με τους συζύγους τους. Η έρευνα στο αντικείμενο περιλαμβάνει διάφορα θέματα όπως η οικογενειακή συνοχή και το σύγχρονο δουλεμπόριο².

Η αλυσιδωτή μετανάστευση (Chain migration) έχει πολλαπλές έννοιες. Αναφέρεται κυρίως στην κοινωνική διαδικασία κατά την οποία μετανάστες από έναν συγκεκριμένο τόπο ακολουθούν άλλους προερχόμενους από τον ίδιο τόπο σε μια νέα περιοχή, όπως γειτονιά, πόλη, ακόμα και χώρα. Ο ορισμός επίσης αναφέρεται σε γηγενείς, οι οποίοι ακολουθώντας νόμους περί οικογενειακής επανένωσης μεταναστεύουν για να συναντήσουν μέλη που ήδη ζουν στην χώρα προορισμού. Αυτός ο μηχανισμός είναι επίσης γνωστός ως σειριακή μετανάστευση³.

Ως αλυσιδωτή μετανάστευση μπορεί να οριστεί “η κίνηση κατά την οποία ενδεχόμενοι μετανάστες μαθαίνουν για ευκαιρίες, παρέχονται μεταφορικό μέσο και έχουν τακτοποιημένη αρχική στέγαση και εργασιακή απασχόληση, με τη βοήθεια αρχικών κοινωνικών σχέσεων με προηγούμενους μετανάστες”⁴.

1.2: Αίτια

Υπάρχουν πολλοί λόγοι που άνθρωποι επιλέγουν να μεταναστεύσουν, όπως πολιτική και θρησκευτική ελευθερία, ή προσωπικοί όπως ο γάμος και η οικογενειακή

¹[Morrison A, Schiff M, Sjoblom M. (2008) *The International Migration of Women* Σελ. 2]

²[Ιστοσελίδα http://en.wikipedia.org/wiki/Feminization_of_migration Άρθρο της Wikipedia]

³[Ιστοσελίδα http://en.wikipedia.org/wiki/Chain_migration Άρθρο της Wikipedia]

⁴[McDonald J, McDonald L. (1964) “Chain Migration, Ethnic Neighborhood Formation and Social Networks”]

επανάωση. Υπάρχουν και περιπτώσεις όπου άνθρωποι μεταναστεύουν σε χώρες με ευνοϊκότερο για την υγεία τους κλίμα.

Πολλοί οικονομικοί ή πολιτικοί μετανάστες μετακινούνται μαζί με τις οικογένειες τους με την ελπίδα πως θα βρουν γαλήνη και εργασιακές ευκαιρίες που μπορεί να μην υπάρχουν στην χώρα καταγωγής τους. Στην διάρκεια της ιστορίας, πολλοί απόδημοι επέστρεψαν στην χώρα τους συνήθως αφού έχουν αποκτήσει κάποια οικονομική άνεση στην χώρα που μετανάστευσαν. Μερικές φορές, αυτοί οι μετανάστες μετακινούνται σε χώρες με μεγάλες πολιτισμικές διαφορές και πάντα νιώθουν ξένοι στον προορισμό τους, διατηρώντας μέρη του πολιτισμού τους, την γλώσσα και τις παραδόσεις τους και μερικές φορές μεταβιβάζοντας τα στα παιδιά τους. Οι διαφορές ανάμεσα στον γηγενή και τον νεοφερμένο πολιτισμό μπορεί εύκολα να οδηγήσει σε κοινωνικές διαμάχες, έχοντας γενικά ως αποτέλεσμα μια άβολη κατάσταση για τους “ξένους”, που έχουν να κατανοήσουν νομικά και κοινωνικά συστήματα πολλές φορές άγνωστα σε αυτούς. Συνήθως, κοινότητες μεταναστών αναπτύσσονται στις περιοχές προορισμού. Η μετανάστευση είχε προφανή επιρροή στον κόσμο τους προηγούμενους αιώνες όπου εκατομμύρια φτωχές οικογένειες άφησαν την Ευρώπη για χώρες όπως οι ΗΠΑ, ο Καναδάς, η Βραζιλία, η Αργεντινή και η Νέα Ζηλανδία¹.

Παρ’ όλο που οι ορισμοί μπορεί να είναι κάπως γενικοί, η μετανάστευση/αποδημία, δεν πρέπει να ταυτίζεται με την μη-εθελοντική μετανάστευση όπως είναι για παράδειγμα οι ελεγχόμενες πληθυσμιακές μετατοπίσεις και οι εθνικές εκκαθαρίσεις.

Τα κίνητρα για μετανάστευση μπορεί να χωριστούν σε δυο ομάδες παραγόντων. Τους παράγοντες έλξης, που εμπνέουν ένα άτομο να έλθει σε μια χώρα και τους παράγοντες ώθησης που το ενθαρρύνουν να φύγει από μια χώρα². Ακολουθούν παραδείγματα των δύο ομάδων:

Παράγοντες ώθησης:

- Έλλειψη επαγγελματικών ευκαιριών
- Έλλειψη πολιτικών ή θρησκευτικών δικαιωμάτων
- Περιορισμός στην άσκηση θρησκευτικών δικαιωμάτων
- Έλλειψη καλλιεργήσιμων εκτάσεων
- Καταπιεστικές νομικές και πολιτικές συνθήκες
- Στρατιωτική θητεία και εμπόλεμη κατάσταση

¹[Ποτισελίδα <http://en.wikipedia.org/wiki/Emigration> Άρθρο της Wikipedia]

²[Βλ. ενδ. Lee S.E. (1966) “A Theory of Migration”]

- Λιμός ή έλλειψη υδάτινων πόρων
- Πολιτισμικές συγκρούσεις με άλλες πολιτισμικές ομάδες

Παράγοντες έλξης:

- Καλύτερες ευκαιρίες για απόκτηση καλλιεργήσιμων εκτάσεων
- Σύντομος πλούτος
- Περισσότερες εργασιακές ευκαιρίες
- Υψηλότερος μισθός
- Προπληρωμένο ταξίδι (συνήθως από συγγενείς)
- Ανώτερα προγράμματα πρόνοιας
- Ανώτερη εκπαίδευση
- Συνάντηση φίλων και συγγενών που έχουν ήδη μετακινηθεί
- Ίδρυση νέου Έθνους
- Ίδρυση θρησκευτικής κοινότητας
- Πολιτική ελευθερία

1.3: Στατιστικά

Ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης αναφέρει ότι υπάρχουν πάνω από 200 εκατομμύρια μετανάστες στον κόσμο σήμερα. Στην Ευρώπη βρίσκεται ο μεγαλύτερος αριθμός των μεταναστών, με 70.6 εκατομμύρια ανθρώπους το 2005, το έτος από το οποίο διατίθενται τα πιο πρόσφατα επίσημα νούμερα. Η Βόρεια Αμερική, με πάνω από 45.1 εκατομμύρια μετανάστες είναι δεύτερη και ακολουθεί η Ασία, στην οποία βρίσκονται περίπου 25.3 εκατομμύρια. Οι περισσότεροι μετανάστες εργάτες σήμερα προέρχονται από την Ασία¹.

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών υπολογίζει πως υπάρχουν περίπου 214 εκατομμύρια μετανάστες στον κόσμο, μια άνοδο της τάξεως του 37% σε δυο δεκαετίες². Σε έρευνα που διεξήγαγε το 2005, βρήκε πως υπήρχαν περίπου 191 εκατομμύρια μετανάστες παγκοσμίως, αριθμός που αντιστοιχεί στο 3% περίπου του ανθρώπινου πληθυσμού. Αυτός ο αριθμός αντιπροσωπεύει μια άνοδο περίπου 26 εκατομμυρίων από το 1990. Σύμφωνα με τη Διεθνή Αναφορά Μετανάστευσης του ΟΗΕ το 2006, το 60% αυτών των μεταναστών βρίσκονται τώρα σε ανεπτυγμένες χώρες, πάλι μια άνοδο σε σχέση με το

¹[ιστοσελίδα <http://en.wikipedia.org/wiki/Immigration> Άρθρο της Wikipedia]

²[DeParle J. (2010) "Global Migration: A World Ever on the Move"]

1990. Πάραυτα ο αριθμός των ανθρώπων που ζουν σε χώρα άλλη από αυτή που γεννήθηκαν αναμένεται να αυξηθεί στο μέλλον¹.

Οι ΗΠΑ, μερικά μέρη της Ευρώπης, μικρές περιοχές της Νοτιοδυτικής Ασίας και μερικά σημεία στην Ανατολική Ινδία, έχουν τα μεγαλύτερα ποσοστά μεταναστευτικού πληθυσμού που καταγράφηκε στην Απογραφή του ΟΗΕ το 2005. Η αξιοπιστία των απογραφών περί μετανάστευσης όμως είναι χαμηλή λόγω κυρίως του απόκρυφου χαρακτήρα της παράνομης μετανάστευσης.

Πρόσφατες έρευνες Γκάλοπ έδειξαν πως περίπου 700 εκατομμύρια ενήλικες θα ήθελαν να μεταναστεύσουν μόνιμα σε μια άλλη χώρα εάν τους δινόταν η ευκαιρία, με τις ΗΠΑ να βαθμολογείται πρώτη επιθυμητή χώρα προορισμού σε ποσοστό 24% των ερωτηθέντων. Αυτό το ποσοστό αντιστοιχεί σε περίπου 165 εκατομμύρια ενήλικες, με επιπλέον 45 εκατομμύρια (όπως υπολογίστηκε) να επιθυμεί να μετακινηθεί στον Καναδά.

Οι υπόλοιπες επιθυμητές χώρες προορισμού είναι κυρίως Ευρωπαϊκές. Όπως υπολογίστηκε από την ίδια προαναφερόμενη έρευνα, 45 εκατομμύρια ενήλικες θα ήθελαν να μεταναστεύσουν στο Ηνωμένο Βασίλειο ή στη Γαλλία, 35 εκατομμύρια στην Ισπανία και 25 εκατομμύρια στη Γερμανία. 30 εκατομμύρια επέλεξαν τη Σαουδική Αραβία και 25 εκατομμύρια την Αυστραλία².

1.4: Παράνομη μετανάστευση

1.4.1: Ορισμός και αίτια

Παράνομη μετανάστευση ή λαθρομετανάστευση, είναι η μετακίνηση ανθρώπων πέραν των εθνικών συνόρων με τέτοιο τρόπο που να παραβιάζει τους νόμους περί μετανάστευσης της χώρας προορισμού. Οι άνθρωποι που μετακινούνται με αυτόν το τρόπο ονομάζονται λαθρομετανάστες. Αντίστοιχα, ως παράνομη αποδημία ορίζεται η εκτός νόμου φυγή από μια χώρα, από την πλευρά όμως της χώρας προέλευσης. Ως κομμάτι της μετανάστευσης, έτσι και στην περίπτωση της λαθρομετανάστευσης είναι διάφοροι οι λόγοι που προκαλείται και πολλές φορές ενθαρρύνεται³.

- **Οικονομία και αγορά εργασίας**

¹[Ιστοσελίδα http://www.un.org/esa/population/publications/2006_MigrationRep/report.htm Επίσημος ιστότοπος του ΟΗΕ]

²[Esipova N, Ray J. (2009) "700 Million Worldwide Desire to Migrate Permanently"]

³[Ιστοσελίδα http://en.wikipedia.org/wiki/Illegal_immigration Άρθρο της Wikipedia]

Η ροή της παράνομης μετανάστευσης ακολουθείται στην συντριπτική πλειοψηφία της από χώρες χαμηλότερου κοινωνικοοικονομικού επιπέδου σε χώρες υψηλότερου και πιο συγκεκριμένα από αναπτυσσόμενες χώρες σε αναπτυγμένες. Ενώ υπάρχουν και άλλα αίτια που σχετίζονται με φτωχότερες χώρες, το πιο κοινό κίνητρο για τους λαθρομετανάστες είναι η αναζήτηση μεγαλύτερων οικονομικών ευκαιριών και υψηλότερης ποιότητας ζωής στην χώρα προορισμού. Υπό τη βασική διαφωνία κόστους/οφέλους της παράνομης μετανάστευσης, ενδεχόμενοι μετανάστες πιστεύουν πως τα οφέλη και οι ευκαιρίες μιας επιτυχημένης μετανάστευσης στη χώρα προορισμού είναι μεγαλύτερα από τα κόστη. Αυτά τα κόστη περιλαμβάνουν περιορισμούς του να ζει κάποιος παράνομα στη χώρα προορισμού, απομάκρυνση από το οικογενειακό περιβάλλον και τον τρόπο ζωής και την πιθανότητα της σύλληψης και των επερχόμενων κυρώσεων.

- **Νεοκλασικό μοντέλο**

Το νεοκλασικό οικονομικό μοντέλο ασχολείται μόνο με την πιθανότητα επιτυχούς μετανάστευσης και εύρεσης εργασίας και με την άνοδο στο πραγματικό εισόδημα που ένας λαθρομετανάστης μπορεί να περιμένει. Αυτή η προσέγγιση λαμβάνει υπ' όψιν τις οικονομίες των δυο κρατών, συμπεριλαμβανομένου και του παράγοντα έλξης της χώρας προορισμού με καλύτερα αμειβόμενες εργασίες και βελτίωση στην ποιότητα ζωής. Επίσης περιγράφει και παράγοντες ώθησης από αρνητικές συνθήκες στη χώρα προορισμού, όπως για παράδειγμα ανεργία ή φτώχεια.

Η νεοκλασική θεωρία επίσης λαμβάνει υπ' όψιν της την πιθανότητα επιτυχούς παράνομης αποδημίας. Παράγοντες που επηρεάζουν αυτή την πιθανότητα περιλαμβάνουν γεωγραφική προσέγγιση, συννοριακή ασφάλεια, πιθανότητες και συνέπειες σύλληψης, ευκολία εύρεσης παράνομης εργασίας και πιθανότητες μελλοντικής νομιμοποίησης¹. Η θεωρία αυτή συμπεραίνει ότι στην χώρα προορισμού, οι λαθρομετανάστες σε γενικές γραμμές τείνουν να συμπληρώνουν και να ανταγωνίζονται το σύνολο των ανειδίκευτων εργατών. Οι λαθρομετανάστες σε αυτή τη θεωρία είναι επιτυχής στην εύρεση εργασίας αφού διατίθενται να μισθώνονται χαμηλότερα από ότι οι γηγενής εργάτες, μερικές φορές και χαμηλότερα του κατώτερου μισθού. Αναφορικά, ο οικονομολόγος George Borjas υποστηρίζει κάποια μέρη αυτού του μοντέλου, ότι οι πραγματικοί μισθοί των Αμερικανών εργαζόμενων χωρίς πτυχίο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης χαμήλωσαν κατά 9% από το 1980 έως το 2000, λόγω του ανταγωνισμού από εργαζόμενους λαθρομετανάστες².

¹[Hanson G. (2007) *The Economic Logic of Illegal Immigration* Σελ. 27]

²[Βλ. ενδ. Borjas G. (2003) *The Labor Demand Curve is Downward Sloping: Reexamining the impact of immigration on the labor market*]

Γενικά μακροοικονομικά στοιχεία υποστηρίζουν την νεοκλασική θεωρία, όπως για παράδειγμα ο προαναφερόμενος συσχετισμός μισθών/ανεργίας και παράνομης μετανάστευσης από το Μεξικό στις ΗΠΑ. Όμως, μελετητές της μετανάστευσης όπως ο George Hanson και ο Douglas Massey έχουν ασκήσει κριτική στη συγκεκριμένη θεωρία και το ότι είναι υπεραπλοποιημένη, χωρίς να λαμβάνει υπ' όψιν κάποια αναιρετικά στοιχεία όπως για παράδειγμα το χαμηλό ποσοστό λαθρομετανάστευσης από το Μεξικό στις ΗΠΑ πριν το 1980 παρά τη μεγάλη οικονομική ανομοιότητα.

- **Εμπορική απελευθέρωση**

Τα τελευταία χρόνια οι αναπτυσσόμενες χώρες επιδιώκουν τα οφέλη της παγκοσμιοποίησης, λαμβάνοντας μέρος σε συμφωνίες για την απελευθέρωση του εμπορίου. Αλλά το ταχύτατο άνοιγμα εγχώριων αγορών μπορεί να οδηγήσει στον εκτοπισμό μεγάλου αριθμού αγροτών και ανειδίκευτων εργατών, που είναι πιθανό να αναζητήσουν εργασία και υψηλότερο επίπεδο ζωής μέσω της λαθρομετανάστευσης. Αυτό είναι ένα συχνά συζητήσιμο θέμα για να εξηγηθεί το πώς για παράδειγμα η δράση του Βορειοαμερικανικού Συλλόγου Ελευθέρου Εμπορίου (NAFTA), πτόχαινε Μεξικανούς αγρότες που αδυνατούσαν να ανταγωνιστούν την υψηλότερη αγροτική παραγωγή των ΗΠΑ, ιδίως στο καλαμπόκι. Ο NAFTA μπορεί πιθανότατα να ανέβασε τις εκπαιδευτικές απαιτήσεις για βιομηχανικές δουλειές στο Μεξικό, αφού ο αναγκαίος πλέον βιομηχανικός εκσυγχρονισμός της χώρας απαιτούσε ικανότητες και εκπαίδευση που πολλοί ανειδίκευτοι εργαζόμενοι δεν είχαν¹.

- **Δομικές απαιτήσεις στις αναπτυγμένες χώρες**

Ο Douglas Massey υποστηρίζει πως η εξελιγμένη αγορά εργασίας στις αναπτυγμένες χώρες δημιουργεί την ανάγκη για μετανάστες που θα παρέχουν ανειδίκευτη εργασία για να συμπληρώσουν εργασιακά κενά σε δουλειές στις οποίες οι γηγενείς αποφεύγουν να απασχοληθούν, ανεξάρτητα μισθοδοσίας². Αυτή η θεωρία αναφέρει ότι οι μεταβιομηχανικές³ οικονομίες έχουν ένα όλο και αυξανόμενο κενό μεταξύ των καλά αμειβόμενων εργασιών, που απαιτούν όλο και υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης και ανθρώπινου κεφαλαίου (στις οποίες γηγενείς πολίτες και νόμιμοι μετανάστες γενικά επιθυμούν να απασχοληθούν) και χαμηλότερης βαθμίδας εργασιών που χρειάζονται

¹[Βλ. ενδ. DiPietro G. (2009) *Trade, Legal and Illegal Immigration*]

²[Βλ. ενδ. Massey D. (2003) *Beyond Smoke and Mirrors: Mexican Immigration in an Era of Economic Integration*]

³Ως Μεταβιομηχανικό (Post-Industrial) αναφέρεται ένα κράτος όταν περνάει ή αποφεύγει τη φάση όπου η οικονομία του βασίζεται κυρίως στον δευτερογενή οικονομικό τομέα (βιομηχανική παραγωγή και κατασκευές) και εξελίσσεται στη δομή μιας κοινωνίας βασισμένη κυρίως στον τριτογενή οικονομικό τομέα (παροχή πληροφοριών, εφευρέσεις, οικονομική οργάνωση και υπηρεσίες).

λιγότερη ως και καθόλου μόρφωση. Τέτοιου είδους “υποβαθμισμένες” εργασίες περιλαμβάνουν για παράδειγμα την αγροτική συγκομιδή, ανειδίκευτη εργασία σε οικοδομικές κατασκευές, οικιακοί βοηθοί και υπηρετικό προσωπικό, όλες από τις οποίες προαναφερόμενες εργασίες έχουν έναν δυσανάλογο αριθμό παράνομων εργαζόμενων.

Με την παρακμή των μεσοαστικών χειρονακτικών εργασιών του δευτεροβάθμιου οικονομικού τομέα, οι νεότερες γενεές προτιμούν την απόκτηση υψηλών διπλωμάτων εφ' όσον πλέον όλο και λιγοστεύουν οι “αξιосέβαστες” καριέρες που μπορούν να ακολουθηθούν από κάποιον χωρίς επίσημη μόρφωση και εκπαίδευση. Η πλειοψηφία των σύγχρονων χειρονακτικών εργασιών ανήκει στις “υποβαθμισμένες” εργασίες που αναφέρθηκαν νωρίτερα, που όμως χαρακτηρίζονται από αστάθεια (προσωρινές εργασίες έναντι μιας καριέρας σε εργοστάσιο), συνθήκες ή καθεστάτα δουλοπρέπειας και πάνω απ' όλα, έλλειψη προοπτικής και εξέλιξης. Ταυτόχρονα, ακόμα και η αρχή/εισαγωγή σε γραφειοκρατικές ή πνευματικές εργασίες είναι προτιμώμενη και πιο ελκυστική. Τέτοιου είδους εργασίες προσφέρουν προοπτική και εξέλιξη (σε γηγενής συνήθως εργαζόμενους) να εισαχθούν σε ανώτερες μορφωτικές και εκπαιδευτικές κατηγορίες, ακόμα και αν μισθολογικά η αμοιβή είναι η ίδια ή και χαμηλότερη των χειρονακτικών εργασιών.

Ως εκ τούτου, αυτή η θεωρία υποστηρίζει ότι σε μια αναπτυγμένη χώρα όπως οι ΗΠΑ, όπου μόνο το 12% του εργατικού δυναμικού κατέχει χαμηλότερη της δευτεροβάθμιας εκπαίδευση, υπάρχει μια έλλειψη γηγενών εργατών που δεν έχουν άλλη επιλογή από το να αναλάβουν λιγότερο επιθυμητές χειρονακτικές εργασίες. Οι λαθρομετανάστες από την άλλη πλευρά, έχουν χαμηλότερα επίπεδα μόρφωσης (για παράδειγμα, περίπου το 70% των παράνομων εργαζομένων στις ΗΠΑ προερχόμενοι από το Μεξικό δεν έχουν απολυτήριο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης)¹. Διατίθενται όμως να αναλάβουν “υποβαθμισμένες” εργασίες λόγω των υψηλότερων συγκριτικά μισθών σε σχέση με την χώρα καταγωγής τους. Συνήθως οι λαθρομετανάστες αναμένεται να εργαστούν προσωρινά στη χώρα προορισμού και έτσι η έλλειψη προοπτικής και εξέλιξης δεν παρουσιάζει για αυτούς έντονο προβληματισμό. Παραδειγματικά στοιχεία για αυτό μπορούν να παρατηρηθούν σε έρευνα που έγινε σε 3000 Μεξικανούς παράνομους μετανάστες στις ΗΠΑ, όπου το 79% θα επιθυμούσε να συμμετέχει εθελοντικά σε κάποιο πρόγραμμα προσωρινής εργασίας που θα του επέτρεπε να εργαστεί νόμιμα για κάποια χρόνια, αλλά μετά θα έπρεπε να αποχωρήσει.

¹[Hanson G. (2007) *The Economic Logic of Illegal Immigration* Σελ. 10]

Η θεωρία των δομικών απαιτήσεων υποστηρίζει πως η θέληση και μόνο για απασχόληση σε υποβαθμισμένες εργασίες, παρά λόγω των χαμηλών μισθών, είναι που δίνει στους λαθρομετανάστες την εργασιακή ευκαιρία τους¹.

Επίσης, η θεωρία αυτή θέτει ότι δεν υπάρχει άμεσος ανταγωνισμός μεταξύ ανειδίκευτων παράνομων μεταναστών και γηγενών εργαζομένων, αφού υπάρχει η γενική ιδέα ότι οι μετανάστες συνήθως λαμβάνουν “λιγότερο επιθυμητές” εργασίες. Αυτή η θέση όμως, έρχεται σε αντίθεση με απόψεις που αναφέρουν ότι η απασχόληση παράνομων μεταναστών “χαμηλώνει” τους μισθούς ή “κλέβει δουλειές” από γηγενείς εργαζόμενους².

- **Φτώχεια**

Ενώ τα οικονομικά μοντέλα δίνουν σημασία στη σύγκριση της οικονομικής κατάστασης και του εισοδήματος μεταξύ των χωρών προορισμού και προέλευσης, δεν είναι απαραίτητο οι λαθρομετανάστες να είναι πάντα φτωχοί ή εξαθλιωμένοι για τα δεδομένα της χώρας προορισμού. Τα φτωχότερα στρώματα σε μια αναπτυσσόμενη χώρα μπορεί να μην έχουν ούτε την οικονομική δυνατότητα να προσπαθήσουν να μεταναστεύσουν παράνομα, αλλά ούτε και τις διασυνδέσεις με φίλους ή οικογένεια στη χώρα προορισμού. Είναι έτσι και αλλιώς διαδεδομένο ότι η ύπαρξη οικογενειακών μελών, φίλων και ομοεθνής κοινότητας μεταναστών σε μια χώρα ανεβάζει κατά πολύ την πιθανότητα επιλογής κάποιου για την χώρα αυτή ως τον μεταναστευτικό προορισμό του.

Υπάρχουν παραδείγματα που δείχνουν ότι η άνοδος στα επίπεδα φτώχειας, ιδίως όταν συνδέεται με οικονομικές κρίσεις και υφέσεις, ανεβάζει την πιθανότητα για παράνομη μετανάστευση. Ένα τέτοιου είδους παράδειγμα είναι η οικονομική κρίση του Μεξικού το 1994, που παραλληλίζεται με την ίδρυση της NAFTA και οδήγησε σε διαδεδομένη φτώχεια και υποτίμηση του πέσο, του εθνικού νομίσματος του Μεξικού³. Μετέπειτα ακολούθησε μαζική μετανάστευση, όπου οι ετήσιοι δείκτες παράνομης μετανάστευσης ανέβαιναν σταθερά από τα μέσα του 1990 έως τα μέσα του 2000. Υπάρχουν επίσης παραδείγματα όπου φυσικές καταστροφές και υπερπληθυσμός μπορούν να επηρεάσουν τη μεταναστευτική ροή λόγω φτώχειας.

- **Υπερπληθυσμός**

Η πληθυσμιακή ανάπτυξη που ξεπερνά τον ζωτικό χώρο μιας περιοχής ή ενός περιβάλλοντος οδηγεί σε υπερπληθυσμό⁴. Μεγάλες άνοδοι στον ανθρώπινο πληθυσμό

¹[Βλ. ενδ. Valenzuela L. (2006) *On the Corner: Day Labor in the US*]

²[Βλ. ενδ. Massey D. (2003) *Beyond Smoke and Mirrors: Mexican Immigration in an Era of Economic Integration*]

³[Βλ. ενδ. DiPietro G. (2009) *Trade, Legal and Illegal Immigration*]

⁴[Meadows D. “Poverty Causes Population Growth Causes Poverty”]

μπορεί να προκαλέσουν προβλήματα όπως περιβαλλοντική μόλυνση, λειψυδρία και φτώχεια. Ο παγκόσμιος πληθυσμός έχει αναπτυχθεί από 1,6 δισεκατομμύρια το 1900 σε περίπου 6.8 δισεκατομμύρια σήμερα. Το 2000, ο ΟΗΕ υπολόγισε ότι ο παγκόσμιος πληθυσμός αναπτυσσόταν με ρυθμό περίπου 1.14% (αναλογικά 75 εκατομμύρια άνθρωποι) το χρόνο¹.

Το Αμερικάνικο Γραφείο Απογραφών (United States Census Bureau) έθεσε μια αναφορά, ανέβασε τις χρονολογικές προοπτικές και υπολόγισε ότι κατά το έτος 2050 ο παγκόσμιος πληθυσμός θα ξεπεράσει τους 9,4 δισεκατομμύρια ανθρώπους και θα προστίθενται 1 δισεκατομμύριο περίπου κάθε 12 χρόνια. Σχεδόν όλη η πληθυσμιακή ανάπτυξη θα προέρχεται από λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές².

- **Οικογενειακή επανένωση**

Κάποιοι λαθρομετανάστες αναζητούν να ζήσουν μαζί με αγαπημένα τους πρόσωπα, όπως σύζυγοι και άλλα οικογενειακά μέλη. Μπορεί να γίνει αίτηση για βίζα οικογενειακής επανένωσης από νόμιμους ή πολιτογραφημένους κατοίκους για να φέρουν τα οικογενειακά τους μέλη σε μια χώρα προορισμού, όμως αυτές οι βίζα μπορεί να είναι περιορισμένες σε αριθμό και ο αριθμός αυτός να αλλάζει σε ετήσια βάση. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε λαθρομετανάστευση προκειμένου να επανενωθούν οι οικογένειες αυτές³.

- **Πόλεμος και άσυλο**

Η λαθρομετανάστευση, μπορεί να είναι μια οδός διαφυγής από εμφύλιο πόλεμο ή καταστολή στη χώρα προέλευσης. Παραδείγματα μη-οικονομικών παραγόντων ώθησης είναι η θρησκευτική δίωξη, συχνή και επανειλημμένη κακομεταχείριση, κακοποίηση, καταπίεση και γενοκτονία σε περιόδους πολέμου. Άλλο παράδειγμα είναι πολιτικά κίνητρα και αντιπαλότητες, όπου κατά παράδοση ωθούν κύματα μετανάστευσης προς αποφυγή μιας εγκαθιδρυμένης δικτατορίας.

Είναι σημαντικό να προσέξουμε πως η κατάσταση της “παράνομης μετανάστευσης” μπορεί να συμπίπτει ή ακόμα και να αντικατασταθεί με την κατάσταση της “αναζήτησης ασύλου” για απόδημους που ξέφυγαν από πόλεμο ή δίωξη και εισήλθαν παράνομα σε ένα άλλο κράτος. Εάν αναγνωριστούν ως “νόμιμοι” κάτοχοι ασυλίας από το κράτος προορισμού, τότε λαμβάνουν τη νόμιμη μεταναστευτική κατάσταση. Παρ’ όλα αυτά, μπορεί να υπάρχουν και άνθρωποι με δυνατότητα παροχής ασύλου σε ένα κράτος

¹[ιστοσελίδα <http://www.xist.org/earth/population1.aspx> Πληθυσμιακό γράφημα της ιστοσελίδας GeoHive]

²[Christian J. (1999) “Population, Immigration and Global Ethics”]

³[βλ. ενδ. Massey D. (2003) *Beyond Smoke and Mirrors: Mexican Immigration in an Era of Economic Integration*]

προορισμού που να μην είναι διαθέσιμοι να κάνουν την αίτηση ή να τους έχει αρνηθεί η κατάσταση ασυλίας, έτσι κατηγοριοποιούνται ως παράνομοι μετανάστες και μπορεί να γίνουν αντικείμενο ποινής ή εκδίωξης.

Υπάρχουν πολλές περιπτώσεις μαζικής μετανάστευσης από φτωχές περιοχές και εμπόλεμες ζώνες. Παραδείγματα περιλαμβάνουν περιοχές από Αφρική, Ασία και Νότια Αμερική. Στην Κολομβία, μετά από δεκαετίες ένοπλων συγκρούσεων, περίπου το ένα δέκατο των Κολομβιανών ζουν στο εξωτερικό¹. Για παράδειγμα, ο αριθμός Κολομβιανών μεταναστών στην Ισπανία έχει αυξηθεί ραγδαία από περίπου 7.000 το 1993, σε περισσότερους από 80.000 το 2002, σε περίπου 244.000 το 2003². Σύμφωνα με υπολογισμούς του Τμήματος Εσωτερικής Ασφάλειας των ΗΠΑ (US Department of Homeland Security), ο αριθμός των Κολομβιανών που κατοικούν παράνομα στη χώρα σχεδόν τριπλασιάστηκε από 51.000 το 1990 σε 141.000 το 2000. Σύμφωνα με το Γραφείο Απογραφών των ΗΠΑ, ο αριθμός των Κολομβιανών που κατοικούν νόμιμα στη χώρα ανέρχεται στα 801.363 άτομα το 2000.

Το Ελ Σαλβαδόρ είναι άλλη μια χώρα που βίωσε μεγάλη αποδημία ως αποτέλεσμα εμφυλίου πολέμου και καταπίεσης. Η μεγαλύτερη ανά-κεφάλαιο πηγή μεταναστών στις ΗΠΑ, προέρχεται από το Ελ Σαλβαδόρ και περίπου ένας στους τρεις των γηγενών κατοίκων ζουν εκτός χώρας, κυρίως στις ΗΠΑ.³

1.4.2: Κίνδυνοι

Οι λαθρομετανάστες εκθέτουν τους εαυτούς τους και τους πολίτες της χώρας σε κινδύνους όταν εισέρχονται παράνομα σε μια άλλη χώρα. Πέραν των πιθανοτήτων ότι μπορεί να εντοπιστούν και να εκδιωχθούν, κάποια εξίσου επικίνδυνα αποτελέσματα

¹[Berube M. (2005) "Colombia: In the Crossfire"]

²[Marrero P. (2004) "Immigration Shift: Many Latin Americans Choosing Spain Over U.S."]

³Σύμφωνα με το Γραφείο Ανθρώπινων Σχέσεων της Κομητείας της Σάντα Κλάρα στην Καλιφόρνια, παρ' όλο που ο ρόλος της κυβέρνησης των ΗΠΑ στον εμφύλιο πόλεμο του Ελ Σαλβαδόρ ήταν σημαντικός για τον περιορισμό της χρονικής διάρκειας της σύγκρουσης, η κυβέρνηση και η Υπηρεσία Μετανάστευσης και Πολιτογράφησης (Immigration and Naturalization Service, INS) προσέφερε λίγη βοήθεια στους ανθρώπους που επηρεάστηκαν από τον πόλεμο. Τη δεκαετία του 1980, η INS ενέκρινε μόνο το 2% των αιτήσεων για πολιτικό άσυλο, υποστηρίζοντας ότι πλέον υπήρχε δημοκρατία στη χώρα. Ως απάντηση σε αυτό που ελήφθη ως αποτυχία της Αμερικανικής κυβέρνησης στο ζήτημα των Σαλβαδορανών προσφύγων στη χώρα, Αμερικανοί ακτιβιστές ίδρυσαν ένα δίκτυο προς βοήθεια των προσφύγων αυτών. Λειτουργώντας υπό συνθήκες καθαρής παραβίασης των νόμων περί μετανάστευσης της Αμερικανικής κυβέρνησης, οι ακτιβιστές αυτοί φιλοξενούσαν πρόσφυγες στα σπίτια τους, τους βοηθούσαν στα ταξίδια τους, τους έκρυβαν και τους βοηθούσαν να βρουν εργασία. Η πράξη αυτή έγινε γνωστή ως το "Κίνημα του Ασύλου" (Sanctuary Movement).

μπορεί να γίνουν συνέπεια της δραστηριότητάς τους. Για παράδειγμα, πολλοί λαθρομετανάστες πέφτουν θύματα εμπορίας προς εκμετάλλευση¹.

- **Σύγχρονο δουλεμπόριο**

Μετά το τέλος του διεθνούς δουλεμπορίου από τα κράτη της Ευρώπης και τις ΗΠΑ στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, το παράνομο εμπόριο σκλάβων συνεχίζεται, σε πολύ χαμηλότερα όμως επίπεδα. Αν και όχι τόσο σύνηθες σε Ευρώπη, Ασία, Αφρική και Λατινική Αμερική, πολλές γυναίκες εισάγονται μέσω λαθρεμπορίου στη Βόρεια Αμερική². Αμερική².

Πολλοί άνθρωποι έχουν πέσει θύματα απάτης ή απαγωγής και οδηγήθηκαν στη σκλαβιά για να δουλέψουν ως εργάτες, π.χ. σε εργοστάσια. Τέτοιου είδους θύματα αντιμετωπίζουν ακόμα μεγαλύτερα εμπόδια στις προσπάθειές τους να αποδράσουν και να ξεφύγουν, καθώς η κατάστασή τους ως παράνομοι μετανάστες τους δυσκολεύει στην αναζήτηση βοήθειας και υπηρεσιών. Για παράδειγμα, γυναίκες από την Βιρμανία που εμπορεύθηκαν στην Ταϊλάνδη και εξαναγκάστηκαν σε εργασία και πορνεία, μπορεί να μην μιλούν την γλώσσα και να είναι ευάλωτες σε κακοποίηση από την αστυνομία και τις δημόσιες υπηρεσίες λόγω της κατάστασής τους ως παράνομες μετανάστριες³.

- **Πορνεία**

Όπως προαναφέρθηκε, άνθρωποι που πέφτουν θύματα σεξουαλικής δουλείας συχνά αντιμετωπίζουν επιπλέον προβλήματα λόγω της κατάστασής τους ως παράνομοι μετανάστες. Έκτοτε της πτώσης του Σιδηρού Παραπετάσματος, τα Ευρωπαϊκά κράτη αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα σχετικά με την σεξουαλική εκμετάλλευση και εκπόρνευση των λαθρομεταναστών, κυρίως θηλυκού γένους από την Ανατολική Ευρώπη⁴. Ευρώπη⁴.

- **Θάνατος**

Κάθε χρόνο, χιλιάδες λαθρομετανάστες χάνουν τη ζωή τους λόγω των συνθηκών διαβίωσης και μεταφοράς τους. Όπως είναι σύνηθες και κατανοητό, πολλοί είναι οι λόγοι και οι τρόποι που προκαλούνται οι θάνατοι. Παραδείγματα αυτών είναι πνιγμός, αυτοκινητιστικά ατυχήματα, έκθεση σε ακραίες καιρικές συνθήκες, χρήση βίας από κρατικές υπηρεσίες (π.χ. Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή) ακόμα και από ρατσιστικές οργανώσεις⁵.

¹[Ιστοσελίδα http://en.wikipedia.org/wiki/Human_trafficking Άρθρο της Wikipedia]

²[Gilmore J. (2004) "Modern Slavery Thriving in the U.S."]

³[Βλ. ενδ. Bales K. (1999) *Disposable People: New Slavery in the Global Economy*]

⁴[Loncle F. (2001) "Eastern Europe Exports Flesh to the EU"]

⁵[Ιστοσελίδα http://en.wikipedia.org/wiki/Immigrant_deaths_along_the_U.S.-Mexico_border Άρθρο της Wikipedia]

1.4.3: Μέθοδοι

• Διέλευση Συνόρων

Οι μετανάστες προερχόμενοι από κράτη που δεν έχουν αυτόματες συμφωνίες βίζα ή που γενικά δεν τηρούν τις προϋποθέσεις για βίζα, συχνά περνούν τα σύνορα παράνομα σε περιοχές όπως τα σύνορα ΗΠΑ-Μεξικού, το Κανάλι Μόνα μεταξύ της Δομινικάνικης Δημοκρατίας και του Πουέρτο Ρίκο, τα Στενά του Γιβραλτάρ και τα Στενά του Οτράντο. Επειδή αυτές οι μέθοδοι είναι παράνομες, είναι συχνά και επικίνδυνες. Παραδειγματικά περιστατικά για θανάτους ανθρώπων που μεταναστεύουν, αναφέρουν ασφυξία μέσα σε container πλοίων, βαγόνια τραινών, φορτηγά, πνιγμό από θαλάσσια δυστυχήματα, αφυδάτωση και έκθεση σε ακραία καιρικά φαινόμενα στη διάρκεια του ταξιδιού τους.

Το ανθρώπινο λαθρεμπόριο είναι η πράξη όπου μεσάζοντες “βοηθούν” παράνομους μετανάστες να περάσουν τα σύνορα μιας χώρας με αντάλλαγμα οικονομικό όφελος, συνήθως σε μεγάλες ομάδες ανθρώπων¹. Επίσης διαφέρει, αλλά συχνά ταυτίζεται με τη διακίνηση ανθρώπων². Υπάρχουν πολλών ειδών λαθρέμποροι και διακινητές ανθρώπων. Για παράδειγμα, συμμορίες στην ηπειρωτική Κίνα που μεταφέρουν λαθρομετανάστες σε κράτη του δακτυλίου του Ειρηνικού (π.χ. ΗΠΑ, Αυστραλία), μετατρέποντας έτσι τις Chinatown των πόλεων σε κέντρα παράνομης μετανάστευσης, καθώς και στις Νοτιοδυτικές ΗΠΑ. Δεν είναι ανήκουστο οι λαθρέμποροι και οι διακινητές να σκοτώνουν τα θύματά τους και πολλές φορές οι μετανάστες εγκαταλείπονται από τους μεσάζοντές τους όταν αρχίζουν εμφανίζονται δυσκολίες, συχνά πεθαίνοντας μετέπειτα.

¹[ιστοσελίδα http://en.wikipedia.org/wiki/Human_smuggling Άρθρο της Wikipedia]

²Μια σημαντική διάκριση που πρέπει να γίνει, είναι αυτή μεταξύ του ανθρώπινου λαθρεμπορίου (human smuggling) και της διακίνησης ανθρώπων (human trafficking). Λόγω της πολύπλοκης φύσης των επιχειρήσεων ανθρώπινου λαθρεμπορίου και διακίνησης, οι διαφορές μεταξύ των δυο αυτών εγκληματικών επιχειρήσεων δεν είναι πάντοτε εμφανείς. Σε γενικές γραμμές, η διακίνηση ανθρώπων περιλαμβάνει τη μεταφορά ατόμων από ένα μέρος σε ένα άλλο, είτε χωρίς τη θέλησή του, είτε κάτω από κάποια ψεύτικη προοπτική. Στο λαθρεμπόριο από την άλλη πλευρά, υπάρχει επαφή και συμφωνία μεταξύ λαθρεμπόρου και “πελάτη”. Πιο συγκεκριμένα, ακολουθούν τρεις κύριες διαφορές μεταξύ των δυο πράξεων.

- 1) Συγκατάθεση. Τα θύματα της διακίνησης είναι σε πολύ συχνότερο φαινόμενο αντικείμενο κακοποίησης και παραπλάνησης από τους διακινητές τους. Είτε η συγκατάθεση των θυμάτων αυτών δεν ελήφθη ποτέ υπ’ όψιν ή και αν αναφέρθηκε, οι πράξεις των διακινητών τους την εκμηδένισαν.
- 2) Εκμετάλλευση. Οι επιχειρήσεις λαθρεμπορίου και η δραστηριότητα μεταξύ λαθρεμπόρου και “πελάτη” συνήθως τερματίζεται με την πληρωμή και την άφιξη στον προορισμό. Τα θύματα της διακίνησης από την άλλη πλευρά είναι αντικείμενο συνεχόμενης εκμετάλλευσης.
- 3) Όφελος. Τα κύρια οφέλη του λαθρεμπορίου πηγάζουν από τη μεταφορά και εγκατάσταση παράνομης εισόδου και διαμονής σε έναν προορισμό, ενώ τα κέρδη της διακίνησης πηγάζουν κυρίως από την εκμετάλλευση του θύματος.

Πολλές φορές εμφανίζεται και μια φύλου σε σχέση με το λαθρεμπόριο και τη διακίνηση. Οι “πελάτες” του λαθρεμπορίου είναι σε μεγαλύτερο ποσοστό άντρες, ενώ τα θύματα διακίνησης είναι συνήθως γυναίκες και παιδιά.

- **Ξεπερνώντας το χρόνο διαμονής μιας βίζα**

Κάποιοι λαθρομετανάστες εισάγονται σε μια χώρα νόμιμα και μετά ξεπερνούν και παραβιάζουν τον προβλεπόμενο χρόνο διαμονής της βίζα τους. Για παράδειγμα, οι περισσότεροι από τους υπολογισμένους 200.000 λαθρομετανάστες στον Καναδά (πιθανότατα έως και 500.000), είναι αιτούντες πρόσφυγες που οι αιτήσεις τους απορρίφθηκαν αλλά δεν έχουν ακόμα εκδιωχθεί από τη χώρα¹.

Ένας σχετικός τρόπος κάποιος να γίνει παράνομος μετανάστης είναι μέσω γραφειοκρατίας. Για παράδειγμα ένα άτομο μπορεί να του επιτραπεί να διαμένει σε μια χώρα γιατί έχει ανάγκη κάποιας υγειονομικής φροντίδας ή να αποφύγει την εκδίκαση κάποιου εγκλήματος στην γηγενή χώρα του, χωρίς να έχει τη δυνατότητα να σταθεροποιήσει την κατάστασή του ή/και να αποκτήσει μια άδεια παραμονής, πόσο μάλλον να πολιτογραφηθεί. Έτσι αναπτύσσονται κατηγορίες ανθρώπων που δεν είναι ούτε νόμιμοι πολίτες, αλλά ούτε παράνομοι μετανάστες, σε έναν πολλές φορές ξένο και ουδέτερο τόπο. Ένα άλλο παράδειγμα είναι παιδιά που γεννιούνται από μετανάστες γονείς σε χώρες που ασκούν το “δίκαιο της περιοχής” (jus soli, right of territory) όπως ήταν η Γαλλία πριν το 1994 και η Ιρλανδία πριν το 2005. Σε αυτές τις χώρες, ήταν πιθανό να αποκτηθεί Γαλλική και Ιρλανδική υπηκοότητα αντίστοιχα, με την προϋπόθεση να έχει κάποιος γεννηθεί στον εδαφικό τους χώρο αντίστοιχα μέχρι τις χρονολογίες που αναφέρθηκαν. Από την 1^η Ιανουαρίου των αντιστοιχών ετών για την κάθε χώρα, πρέπει να τηρούνται επιπλέον προϋποθέσεις διαμονής για την έκκριση υπηκοότητας².

¹[Jimenez M. (2003) “200000 Illegal Immigrants Toiling in Canada’s Underground Economy”]

²[Ιστοσελίδα http://www.citizensinformation.ie/categories/moving-country/irish-citizenship/irish_citizenship_through_birth_or_descent Ιστότοπος παροχής πληροφοριών της Ιρλανδικής κυβέρνησης]

1.4.4: Νομική και πολιτική κατάσταση

Πολλές χώρες είχαν ή ακόμα και έχουν νόμους που περιορίζουν την εισερχόμενη μετανάστευση για οικονομικούς, πολιτικούς ή εθνικιστικούς λόγους. Το ψήφισμα 1373 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών που αφορούσε την αντιτρομοκρατία και θεσπίστηκε τον Οκτώβριο του 2001, ζήτησε από τα κράτη-μέλη του ΟΗΕ να περιορίσει τους νόμους περί μετανάστευσης. Η απόφαση για το αν ένα άτομο μπορεί να μείνει νόμιμα σε μια χώρα, μπορεί για παράδειγμα να παρθεί με την βοήθεια συστήματος πόντων (point system) ή μελετώντας στοιχεία όπως η οικογενειακή του κατάσταση (παντρεμένος, γερασμένη μητέρα, κ.α.). Εξαιρέσεις σχετικά με πολιτικούς πρόσφυγες ή με ασθενείς είναι επίσης διαδεδομένες. Οι μετανάστες που δεν συμμετέχουν σε αυτές τις νόμιμες διαδικασίες ή που τους αρνείται η άδεια και παρ' όλα αυτά εισέρχονται ή διαμένουν στη χώρα, είναι παράνομοι μετανάστες, καθώς επίσης και αν γεννήθηκαν σε εθνικό έδαφος (δεν λέγονται "μετανάστες") αλλά δεν έλαβαν την εθνικότητα του τόπου αυτού ή κάποιου άλλου νόμιμου τίτλου διαμονής.

Οι περισσότερες χώρες έχουν νόμους που απαιτούν τους εργαζόμενους να έχουν κατάλληλα έγγραφα, κάτι που συνήθως αποσκοπεί να αποτρέψει ή να ελαχιστοποιήσει την απασχόληση μη εγκεκριμένων μεταναστών. Παρ' όλα αυτά, πολλές φορές οι ποινές για τους εργοδότες είναι μικρές και οι απαιτήσεις προσδιορισμού νομιμότητας ενός εργαζομένου δύσκολα καθορισμένες και σπάνια ελέγχονται, μετατρέποντας σε εύκολη υπόθεση για εργοδότες την πρόσληψη παράνομης εργασίας. Οι μη εγκεκριμένοι μετανάστες είναι δημοφιλή επιλογή για πολλούς εργοδότες καθώς μισθώνονται χαμηλότερα και από τον νόμιμο ελάχιστο μισθό ή μπορούν να εργαστούν κάτω από μη ασφαλείς εργασιακές συνθήκες, με τους εργοδότες να είναι ασφαλείς στη γνώση ότι λίγοι μη εγκεκριμένοι εργαζόμενοι θα καταγγείλουν την μεταχείριση αυτή στις αρχές. Συχνά, ακόμα και ο ελάχιστος μισθός σε μια χώρα προορισμού μπορεί να είναι ανώτερος και από τον υψηλό μισθό μιας χώρας προέλευσης ενός μη εγκεκριμένου μετανάστη, κάνοντας έτσι αυτές τις δουλειές ελκυστικές στον παράνομο εργαζόμενο.

Σε απάντηση της κατακραυγής μετά τη διάδοση της γνώσης του Ολοκαυτώματος, ο ΟΗΕ πραγματοποίησε μια διεθνής διάσκεψη για τους πρόσφυγες¹, όπου αποφασίστηκε πως θα πρέπει να εξαιρούνται από τους νόμους περί μετανάστευσης. Είναι όμως ανεξάρτητη επιλογή των κρατών που συμπεριλήφθηκαν για το αν ένας μετανάστης

¹Ως πρόσφυγας, ορίζεται νόμιμα το άτομο που εκδιώχθηκε από τη χώρα προέλευσης του και εισέρχεται σε μια χώρα προορισμού αναζητώντας ασφάλεια.

καθοριστεί ως πρόσφυγας ή όχι, θέτοντας τον μετέπειτα υπό τους νόμους και τους ελέγχους περί μετανάστευσης.

Το δικαίωμα της ελευθερίας της κίνησης ενός ατόμου μέσα στα εθνικά σύνορα, συνήθως περιλαμβάνεται στο σύνταγμα ή στη νομοθεσία περί ανθρώπινων δικαιωμάτων, αλλά αυτά τα δικαιώματα είναι περιορισμένα σε πολίτες και εξαιρούνται όλοι οι άλλοι. Μερικοί υποστηρίζουν πως η ελευθερία της κίνησης εσωτερικά αλλά και μεταξύ των κρατών είναι βασικό ανθρώπινο δικαίωμα και πως ο εθνικισμός και οι μεταναστευτικές πολιτικές των κρατικών κυβερνήσεων παραβιάζουν αυτό το δικαίωμα το οποίο μάλιστα αναγνωρίζουν και εντός των συνόρων τους. Σύμφωνα με το άρθρο 13 τη Καθολικής Διακήρυξης Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα παραβιάζονται όταν απαγορεύεται στους πολίτες να φύγουν από τη χώρα τους. Εντούτοις, δεν είναι σίγουρο ότι οι μετανάστες θα εισέλθουν σε μια χώρα προορισμού, καθώς αυτό το δικαίωμα δίνεται από την ίδια τη χώρα προορισμού.

Εφ' όσον οι παράνομοι μετανάστες δεν έχουν έγκυρα έγγραφα αναγνώρισης όπως ταυτότητα, μπορεί να έχουν περιορισμένη ή και καθόλου πρόσβαση σε συστήματα δημόσιας υγείας, εκπαίδευση και τράπεζες. Αυτή η έλλειψη πρόσβασης μπορεί να συντελέσει στην αύξηση παράνομων δραστηριοτήτων, όπως για παράδειγμα πλαστογραφία για την απόκτηση τέτοιων εγγράφων¹.

1.5: Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τους ελέγχους στα σύνορα, το άσυλο και τη μετανάστευση

Όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης επηρεάζονται από τη ροή της διεθνούς μετανάστευσης. Έχουν συμφωνήσει να αναπτύξουν μια κοινή μεταναστευτική πολιτική σε Ευρωπαϊκό επίπεδο. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει κάνει προτάσεις σχετικά με την ανάπτυξη της πολιτικής αυτής, οι περισσότερες από τις οποίες έχουν τώρα γίνει Ευρωπαϊκή νομοθεσία. Ο κύριος αντικειμενικός σκοπός είναι η καλύτερη διαχείριση των μεταναστευτικών ροών μέσω μιας συντονισμένης προσέγγισης που λαμβάνει υπ' όψιν την οικονομική και δημογραφική κατάσταση της Ένωσης².

¹[ιστοσελίδα http://en.wikipedia.org/wiki/Illegal_immigration Άρθρο της Wikipedia]

²[ιστοσελίδα http://ec.europa.eu/home-affairs/policies/immigration/immigration_intro_en.htm Επίσημος ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής]

Αναφορικά, μπορούμε να μελετήσουμε τους στόχους της πολιτικής αυτής που αναπτύσσει η Ένωση όπως αναγράφονται στα Άρθρα 77 έως 80, στο δεύτερο κεφάλαιο της εφημερίδας της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹.

Άρθρο 77

1. Η Ένωση αναπτύσσει πολιτική με στόχο:

α) να εξασφαλίζεται η απουσία οποιουδήποτε ελέγχου προσώπων, ανεξαρτήτως ιθαγένειας, κατά τη διέλευση των εσωτερικών συνόρων,

β) να εξασφαλίζεται ο έλεγχος των προσώπων και η αποτελεσματική εποπτεία της διέλευσης των εξωτερικών συνόρων,

γ) να δημιουργηθεί προοδευτικά ένα ολοκληρωμένο σύστημα διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων.

2. Για τους σκοπούς της παραγράφου 1, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, λαμβάνουν μέτρα που αφορούν:

α) την κοινή πολιτική θεωρήσεων και άλλων τίτλων διαμονής βραχείας διάρκειας,

β) τους ελέγχους στους οποίους υποβάλλονται τα πρόσωπα που διέρχονται τα εξωτερικά σύνορα,

γ) τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες οι υπήκοοι τρίτων χωρών μπορούν να κυκλοφορούν ελεύθερα για σύντομο χρονικό διάστημα στην Ένωση,

δ) οποιοδήποτε μέτρο που είναι αναγκαίο για την προοδευτική δημιουργία ενός ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων,

ε) την απουσία ελέγχου προσώπων, ανεξαρτήτως ιθαγένειας, κατά τη διέλευση των εσωτερικών συνόρων.

3. Εάν, για τη διευκόλυνση της άσκησης του προβλεπόμενου στο άρθρο 20, παράγραφος 2, στοιχείο α) δικαιώματος, φαίνεται αναγκαία δράση της Ένωσης, και εφόσον οι Συνθήκες δεν έχουν προβλέψει εξουσίες δράσης προς τούτο, το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με ειδική νομοθετική διαδικασία, μπορεί να θεσπίζει διατάξεις σχετικά με τα διαβατήρια, τα δελτία ταυτότητας, τους τίτλους διαμονής ή κάθε άλλο εξομοιούμενο έγγραφο. Το Συμβούλιο αποφασίζει ομόφωνα μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

¹[Ενοποιημένη Απόδοση της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2010) Σελ. 75]

4. Το παρόν άρθρο δεν θίγει την αρμοδιότητα των κρατών μελών όσον αφορά τον γεωγραφικό καθορισμό των συνόρων τους σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο.

Άρθρο 78

1. Η Ένωση αναπτύσσει κοινή πολιτική στους τομείς του ασύλου, της επικουρικής προστασίας και της προσωρινής προστασίας με στόχο να παρέχεται το κατάλληλο καθεστώς σε οποιοδήποτε υπήκοο τρίτης χώρας χρήζει διεθνούς προστασίας και να εξασφαλίζεται η τήρηση της αρχής της μη επαναπροώθησης. Η πολιτική αυτή πρέπει να συνάδει με τη Σύμβαση της Γενεύης της 28ης Ιουλίου 1951 και με το Πρωτόκολλο της 31ης Ιανουαρίου 1967 περί του καθεστώτος των προσφύγων, καθώς και με άλλες συναφείς συμβάσεις.

2. Για τους σκοπούς της παραγράφου 1, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, λαμβάνουν μέτρα όσον αφορά κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου, στο οποίο περιλαμβάνονται:

α) ενιαίο καθεστώς ασύλου υπέρ των υπηκόων τρίτων χωρών, το οποίο ισχύει σε όλη την Ένωση,

β) ενιαίο καθεστώς επικουρικής προστασίας για τους υπηκόους τρίτων χωρών που χρήζουν διεθνούς προστασίας, χωρίς να τους χορηγείται ευρωπαϊκό άσυλο,

γ) κοινό σύστημα για την προσωρινή προστασία των εκτοπισμένων προσώπων σε περιπτώσεις μαζικής εισροής,

δ) κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του ενιαίου καθεστώτος ασύλου ή επικουρικής προστασίας,

ε) κριτήρια και μηχανισμοί καθορισμού του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης ασύλου ή επικουρικής προστασίας,

στ) προδιαγραφές σχετικά με τις προϋποθέσεις υποδοχής αιτούντων άσυλο ή επικουρικής προστασίας,

ζ) εταιρικές σχέσεις και συνεργασία με τρίτες χώρες για τη διαχείριση των ροών προσώπων που ζητούν άσυλο ή επικουρική ή προσωρινή προστασία.

3. Εφόσον ένα ή περισσότερα κράτη μέλη αντιμετωπίζουν επείγουσα κατάσταση, λόγω αιφνίδιας εισροής υπηκόων τρίτων χωρών, το Συμβούλιο μπορεί να εκδίδει, μετά από πρόταση της Επιτροπής, προσωρινά μέτρα υπέρ του εν λόγω κράτους μέλους ή των εν

λόγω κρατών μελών. Το Συμβούλιο αποφασίζει μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Άρθρο 79

1. Η Ένωση αναπτύσσει κοινή μεταναστευτική πολιτική, η οποία έχει ως στόχο να εξασφαλίζει, σε όλα τα στάδια, την αποτελεσματική διαχείριση των μεταναστευτικών ροών, τη δίκαιη μεταχείριση των υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στα κράτη μέλη καθώς και την πρόληψη της παράνομης μετανάστευσης και της εμπορίας ανθρώπων και την ενισχυμένη καταπολέμησή της.

2. Για τους σκοπούς της παραγράφου 1, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, λαμβάνουν μέτρα σχετικά με τους ακόλουθους τομείς:

α) προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής, καθώς και κανόνες για τη χορήγηση από τα κράτη μέλη θεωρήσεων και αδειών διαμονής μακράς διάρκειας, συμπεριλαμβανομένων των μέτρων που αποσκοπούν στην επανένωση οικογενειών,

β) καθορισμός των δικαιωμάτων των υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα σε κράτος μέλος, συμπεριλαμβανομένων των όρων που διέπουν την ελεύθερη κυκλοφορία και διαμονή στα άλλα κράτη μέλη,

γ) λαθρομετανάστευση και παράνομη διαμονή, καθώς και απομάκρυνση και επαναπατρισμός των παρανόμως διαμενόντων,

δ) καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, ιδίως γυναικών και παιδιών.

3. Η Ένωση μπορεί να συνάπτει συμφωνίες με τρίτες χώρες για την επανεισοχή στις χώρες καταγωγής ή προέλευσης υπηκόων τρίτων χωρών που δεν πληρούν ή δεν πληρούν πλέον τους όρους εισόδου, παρουσίας ή διαμονής στο έδαφος κράτους μέλους.

4. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, μπορούν να θεσπίζουν μέτρα ενθάρρυνσης και στήριξης της δράσης των κρατών μελών με στόχο τη διευκόλυνση της ένταξης των υπηκόων τρίτων χωρών οι οποίοι διαμένουν νόμιμα στο έδαφός τους, αποκλεισμένης οποιασδήποτε εναρμόνισης των νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων των κρατών μελών.

5. Το παρόν άρθρο δεν θίγει το δικαίωμα των κρατών μελών να καθορίζουν τον όγκο των εισερχομένων υπηκόων τρίτων χωρών, προερχομένων από τρίτες χώρες, στο έδαφός τους με σκοπό την αναζήτηση μισθωτής ή μη μισθωτής εργασίας.

Άρθρο 80

Οι πολιτικές της Ένωσης που προβλέπονται στο παρόν κεφάλαιο και η εφαρμογή τους διέπονται από την αρχή της αλληλεγγύης και της δίκαιης κατανομής ευθυνών μεταξύ των κρατών μελών, μεταξύ άλλων και στο οικονομικό επίπεδο. Όποτε απαιτείται, οι πράξεις της Ένωσης που θεσπίζονται βάσει του παρόντος κεφαλαίου περιέχουν κατάλληλα μέτρα για την εφαρμογή της εν λόγω αρχής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΑΔΑ

2.1: Εισαγωγή

Η μετανάστευση στην Ελλάδα δεν είναι ένα πρόσφατο φαινόμενο όπως πολλοί μπορεί να πιστεύουν. Για παράδειγμα, μετανάστες από το Πακιστάν εμφανίστηκαν για πρώτη φορά στην Ελληνική αγορά εργασίας, μετά από διμερή συμφωνία μεταξύ Ελλάδας και Πακιστάν τη δεκαετία του 1970¹. Παρ' όλα αυτά, στα τέλη του 1980 και στις αρχές της δεκαετίας του 1990, ο όγκος της μεταναστευτικής εισροής στην Ελλάδα αυξήθηκε απότομα και μάλλον απροσδόκητα. Οι περισσότεροι των μεταναστών προέρχονταν από γειτονικές χώρες όπως για παράδειγμα η Αλβανία και η Βουλγαρία, αλλά και ο αριθμός των επιστρεφόντων ομογενών από την πρώην Σοβιετική Ένωση είναι επίσης σημαντικός. Συνεπώς, τα μεταναστευτικά κύματα προς την Ελλάδα μπορούν να συνδεθούν σε μεγάλο βαθμό με την κατάρρευση των Σοσιαλιστικών καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης και της Βαλκανικής Χερσονήσου.

Η Ελλάδα δεν είχε το νομικό πλαίσιο να ελέγξει και να διαχειριστεί τη μεταναστευτική εισροή μέχρι τη δεκαετία του 1990. Η πρώτη νομική απόπειρα για ρύθμιση τέτοιων θεμάτων ψηφίστηκε το 1991 και επικεντρώθηκε κυρίως σε αυστηρότερους ελέγχους των συνόρων, κάνοντας ταυτόχρονα τη νόμιμη είσοδο και εγκατάσταση των ξένων που σκόπευαν να εργαστούν στην Ελλάδα σχεδόν απίθανη. Παρά την αυστηρότητα του Ελληνικού μεταναστευτικού νόμου - που επίσης εμπόδισε την επαφή μεταξύ των ατεκμηρίωτων ξένων και των δημόσιων υπηρεσιών - η εισροή συνεχίστηκε. Ο μεγάλος αριθμός των ατεκμηρίωτων μεταναστών που διαμένουν και εργάζονται στη χώρα (ήδη υπολογίζονταν σε μισό εκατομμύριο στα μέσα του '90) οδήγησε στο πρώτο πρόγραμμα νομιμοποίησης που ψηφίστηκε το 1997 και εφαρμόστηκε το 1998. Περισσότεροι από 370.000 άνθρωποι συμμετείχαν στην πρώτη φάση του προγράμματος νομιμοποίησης το 1998.

Ο πρώτος περιεκτικός νόμος περί μετανάστευσης ψηφίστηκε το 2001 με δυο κύριους στόχους. Μια μεσοπρόθεσμη διαχείριση του φαινομένου (όπως συνοριακός έλεγχος, έκδοση και ανανέωση αδειών διαμονής και εργασίας καθώς και πολιτογράφηση αλλοδαπών κατοίκων) και η εφαρμογή ενός νέου προγράμματος συστηματοποίησης.

¹[Τόντσεφ Π. (2007) *Ασιάτες Μετανάστες στην Ελλάδα: Προέλευση Παρόν και Προοπτικές*. Σελ. 15]

Άλλοι 360.000 άνθρωποι έκαναν αίτηση να νομιμοποιηθεί η κατάστασή τους στη διάρκεια αυτού του προγράμματος. Το 2005 ένας νέος νόμος πέρασε στη Βουλή που απλοποίησε την έκδοση και την ανανέωση των αδειών παραμονής (οι άδειες εργασίας καταργήθηκαν) και εισήγαγε ένα τρίτο αλλά μικρότερο πρόγραμμα συστηματοποίησης με περίπου 200.000 αιτούντες. Ο νέος νόμος πρόβλεψε την προσθήκη των Ευρωπαϊκών οδηγιών για την οικογενειακή επανένωση και την κατάσταση των μακροπρόθεσμων κατοίκων στην εθνική νομοθεσία. Αφού ο προηγούμενος νόμος ήταν ανεπαρκής σχετικά με την συνολική επεξεργασία των αιτήσεων για νέες εισαγωγές ή την ανανέωση των αδειών που έληγαν, μια τροποποίηση στο νόμο αυτό πέρασε τον Φεβρουάριο του 2007 με σκοπό την απλοποίηση των διαδικασιών¹.

2.2: Η μετάβαση από μια χώρα αποδημίας σε εισερχόμενη μετανάστευση

2.2.1: Η αποδημία στη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα

Η μαζική αποδημία από την Ελλάδα μπορεί να χωριστεί σε δυο φάσεις. Η πρώτη συνέβη από το 1890 έως τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, ενώ η δεύτερη από το 1955 έως το 1973². Επίσης, στη διάρκεια του Ελληνικού εμφυλίου πολέμου, μεταξύ του 1946 και 1949, 1949, περίπου 130.000 άνθρωποι αναγκάστηκαν να αναζητήσουν άσυλο σε άλλες χώρες σαν πολιτικοί πρόσφυγες³.

Η πρώτη μαζική αποδημία από την Ελλάδα έλαβε χώρα μεταξύ του τέλους της δεκαετίας του 1890 και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Ξεκίνησε από την οικονομική κρίση που επήλθε από την ραγδαία πτώση της τιμής της σταφίδας, το κύριο προϊόν εξαγωγής της Ελλάδας την εποχή εκείνη. Υπήρξε και νωρίτερα μετανάστευση από την περίοδο εκείνη αλλά ποτέ σε τόσο μεγάλο βαθμό. Υπολογίζεται πως περίπου μισό εκατομμύριο Έλληνες μετανάστευσαν προς τις ΗΠΑ την περίοδο από τη δεκαετία του 1890 έως το πρώτο μισό της δεκαετίας του 1920⁴.

Ακολουθώντας αυτή την πρώτη οικονομική μετανάστευση, περίπου 130.000 άνθρωποι μετανάστευσαν προς τις Σοσιαλιστικές χώρες της Κεντροανατολικής Ευρώπης μετά το τέλος του εμφυλίου πολέμου. Περίπου οι 25.000 ήταν μέλη του Δημοκρατικού

¹[Τριανταφυλλίδου Α, Μαρούφοφ Μ. (2008) *Immigration Towards Greece at the Eve of the 21st Century. A Critical Assessment*. Σελ. 5]

²[Kasimis C, Kassimi C. (2004) "Greece: A History of Migration"]

³[Βλ. ενδ. Βεργέτη Μ. (2003) *Παλινόστηση και Κοινωνικός Αποκλεισμός*]

⁴[Venturas L. (2004) "Divergent Routes to the Study of the Diaspora in Post-war Greece and the USA"]

Στρατού Ελλάδας (ΔΣΕ), 15.000 πολιτικά ενεργοί πολίτες και κομματικά μέλη, ενώ οι υπόλοιποι 90.000 ήταν πολίτες προερχόμενοι κυρίως από περιοχές κοντά στα βόρεια σύνορα της Ελλάδας.

Το δεύτερο κύμα μαζικής μετανάστευσης που ξεκίνησε τη δεκαετία του 1950 και διήρκησε μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1970 είχε σχέση με τις συνέπειες του εμφυλίου πολέμου (1946-1949) και την περίοδο της στρατιωτικής δικτατορίας (1967-1974). Ο αριθμός των ανθρώπων που μετανάστευσαν την περίοδο εκείνη ξεπερνά το ένα εκατομμύριο¹. Σύμφωνα με επίσημες στατιστικές, μεταξύ του 1955 και του 1973, 603.300 Έλληνες μετανάστευσαν στη Γερμανία, 170.700 στην Αυστραλία, 124.000 στις ΗΠΑ και 80.200 στον Καναδά². Το μεγαλύτερο ποσοστό των μεταναστών προερχόταν από αγροτικές περιοχές, κυρίως της επαρχίας της Μακεδονίας³.

Τα χρόνια μεταξύ του 1955 και του 1959, τα ποσοστά εξωτερικής μετανάστευσης ήταν περίπου 3,6 μετανάστες ανά χίλιους κατοίκους. Την περίοδο μεταξύ 1960 και 1966 τα ποσοστά ανέβηκαν σε 10,11 μετανάστες ανά χίλιους κατοίκους, με την Γερμανία να αποτελεί τον δημοφιλέστερο προορισμό. Και στις δυο αυτές περιόδους, η μετανάστευση από την Ελλάδα ήταν οικονομικού χαρακτήρα. Το 1967 και το 1968, τα ποσοστά μειώθηκαν σε 5,4 μετανάστες ανά χίλιους κατοίκους λόγω της οικονομικής ύφεσης στη Δυτική Ευρώπη, αλλά τα χρόνια μεταξύ του 1969 και του 1972 ανέβηκε πάλι σε 8,2 μετανάστες ανά χίλιους κατοίκους, πιθανότατα ανεβαίνοντας παράλληλα με τους παραγωγικούς ρυθμούς των χωρών προορισμού. Μετά το 1973 και ακολουθώντας την πετρελαϊκή κρίση και το κλείσιμο όλων των μεταναστευτικών προορισμών στη Βόρεια και Δυτική Ευρώπη, τα ποσοστά μετανάστευσης έπεσαν δραματικά και σύντομα ακολούθησε παλιννόστηση⁴.

2.2.2: Παλιννόστηση

Παλιννόστηση (return migration) στο θέμα της μετανάστευσης, ορίζεται ως η επιστροφή ενός ατόμου στην πατρίδα του ύστερα από μακρόχρονη απουσία. Μπορεί να είναι εθελοντική, οδηγούμενη από κοινωνικούς παράγοντες όπως η ανάγκη για κοινωνική

¹Η αποδημία την εποχή εκείνη έφτασε κοντά το 15% του πληθυσμού της χώρας που το 1961 αριθμούσε περίπου 8,4 εκατομμύρια και το 1971 περί τα 8,8 εκατομμύρια.

²[Kasimis C, Kassimi C. (2004) "Greece: A History of Migration"]

³[Ρόμπολης Σ. Γ. (2007) *Μετανάστευση από και προς την Ελλάδα*]

⁴Ο συνολικός πληθυσμός της χώρας ανέβηκε από 8,8 σε 9,8 εκατομμύρια την περίοδο μεταξύ 1971 και 1981, λόγω και της παύσης της μαζικής μετανάστευσης αλλά και της έναρξης της παλιννόστησης.

ένταξη ή εξαναγκαστική, όπως λόγω κοινωνικής ύφεσης στην ‘φιλοξενούσα’ χώρα. Συνήθως προκαλείται από συνδυασμό οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών παραγόντων και στις δύο χώρες, προορισμού και προέλευσης αντίστοιχα¹.

Το κύριο κίνητρο παλιννόστησης των Ελλήνων μεταναστών από τις ΗΠΑ και την Αυστραλία ήταν η νοσταλγία, ενώ αυτοί που επέστρεφαν από χώρες της Κεντρικής και Νότιας Αφρικής, ήταν λόγω πολιτειακών, πολιτικών και φυλετικών συγκρούσεων στην περιοχή. Οι Δυτικές Ευρωπαϊκές χώρες από την άλλη πλευρά σταμάτησαν να δέχονται νέους ξένους εργάτες μετά το 1973 και αυτή η αυστηρότερη πολιτική, συνδυασμένη με την οικονομική ύφεση επέβαλλε μια τάση επιστροφής μεταναστών, κυρίως από τη Γερμανία². Άλλοι παράγοντες που επηρέασαν την παλιννόστηση ήταν η αποκατάσταση της δημοκρατίας στην Ελλάδα το 1974 και η οικονομική προοπτική που αναδύθηκε με την είσοδο της χώρας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) το 1981³.

Η Κούλα Κασιμάτη (1984), βασισμένη σε εμπειρικές μελέτες, διεξήγαγε έρευνες για το προφίλ του επιστρέφον μετανάστη προερχόμενου από Ανατολικές Μεσογειακές χώρες. Παρατήρησε πως οι τυπικοί παλιννοστούντες ήταν αυτοί που είχαν περάσει μικρότερο χρονικό διάστημα στο εξωτερικό, είχαν αποχωριστεί από τις οικογένειές τους, προέρχονταν από αγροτικές περιοχές και επιθυμούσαν να επιστρέψουν στα χωριά τους ή είχαν μεταναστεύσει μέσα από επίσημες διόδους και αναγκάστηκαν να επιστρέψουν μετά το 1973, κυρίως λόγω της οικονομικής ύφεσης που προκλήθηκε από την πετρελαϊκή κρίση.

Την περίοδο του μεταξύ 1971 και 1986, 625.000 μετανάστες επέστρεψαν και εγκαταστάθηκαν μόνιμα στη Ελλάδα. Περίπου οι μισοί από αυτούς που επέστρεψαν από την Γερμανία εγκαταστάθηκαν στην περιοχή της Μακεδονίας ενώ όσοι επέστρεψαν από υπερπόντια όπως ΗΠΑ και Καναδά, στην περιοχή κυρίως της Αττικής, της Πελοποννήσου και των νήσων του Αιγαίου. Σχεδόν οι μισοί από αυτούς (48%) προτίμησαν την εγκατάστασή τους στις δύο μεγαλύτερες πόλεις Αθήνα και Θεσσαλονίκη⁴.

Όσον αφορά τους πολιτικούς πρόσφυγες, ξεκίνησαν να επαναπατρίζονται μετά το 1974⁵. Μέχρι το 1983 ο επαναπατρισμός τους διεξαγόταν σε ατομικό επίπεδο, δηλαδή

¹[Βλ. ενδ. Κασιμάτη Κ. (1984) *Μετανάστευση-Παλιννόστηση: Η Προβληματική της Δεύτερης Γενιάς*]

²[Βλ. ενδ. Βεργέτη Μ. (2003) *Παλιννόστηση και Κοινωνικός Αποκλεισμός*]

³[Kasimis C, Kassimi C. (2004) "Greece: A History of Migration"]

⁴[Τριανταφυλλίδου Α, Μαρούφοφ Μ. (2008) *Immigration Towards Greece at the Eve of the 21st Century. A Critical Assessment*. Σελ. 8]

⁵Το 1954, 5.000 παιδιά επέστρεψαν στην Ελλάδα με την βοήθεια του Ερυθρού Σταυρού και άλλοι 7.872 άνθρωποι επέστρεψαν την περίοδο μεταξύ 1956 και 1974, αλλά το κύριο κύμα επαναπατρισμού ξεκίνησε μετά το 1974 (Βεργέτη, 2003).

κάθε αίτηση επαναπατρισμού ενός πολιτικού πρόσφυγα εξετάζοταν χωριστά. Μετά το 1983 υπήρξε μια κοινή υπουργική απόφαση από το Υπουργείο Εσωτερικών και το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, που επέτρεπε τον ελεύθερο επαναπατρισμό και την Ελληνική υπηκοότητα σε αυτούς που την είχαν χάσει. Υπήρχαν επίσης και διμερείς συμφωνίες μεταξύ της Ελλάδας και των χωρών της Κεντροανατολικής Ευρώπης για να εξασφαλιστεί η σύνταξη των επαναπατρισθέντων¹.

Οι κοινωνικοοικονομικές συνθήκες στην Ελλάδα δεν ήταν ιδανικές για τους παλινοστούντες. Στην δεκαετία του 1980, οι δείκτες ανεργίας ήταν υψηλότεροι στους παλινοστούντες, παρά στους “ντόπιους”, κυρίως λόγω της έλλειψης κατάλληλης εκπαίδευσης ή του αταίριαστου των ικανοτήτων τους με τις ανάγκες της Ελληνικής αγοράς εργασίας. Επίσης, όσοι επέστρεφαν έτειναν να είναι επιλεκτικοί και να αναζητούν εργασίες υψηλότερου κύρους. Λόγω των συνθηκών της αγοράς εργασίας, οι παλινοστούντες επέλεξαν να αυτό-απασχοληθούν. Οι πολιτικές του Ελληνικού κράτους που αναπτύχθηκαν για να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα των παλινοστούντων, στόχευαν μόνο σε άμεσες ανάγκες και δεν είχαν μακροπρόθεσμο σχεδιασμό².

Μέσα στο πλαίσιο του Προγράμματος Ερευνών Αποδημίας-Παλινοστήσεως της Γενικής Γραμματείας Απόδημου Ελληνισμού, διεξήχθη μια απογραφή το 1985 και 1986 βασισμένη σε ένα δείγμα 3,6% του Ελληνικού πληθυσμού (βασισμένη σε δεδομένα της απογραφής του 1981). Οι αναλυτές ανέφεραν πως το Ελληνικό κράτος σχεδίαζε να εκμεταλλευτεί την εργασιακή εμπειρία και τη γνώση των παλινοστούντων στον βιομηχανικό τομέα για να προωθήσει την εκβιομηχάνιση της χώρας. Ωστόσο, οι συγγραφείς επίσης παρατήρησαν ότι παρ’ όλο που η παρουσία των επαναπατρισθέντων στον δευτερογενή και τον τριτογενή τομέα της οικονομίας ήταν μεγαλύτερη από τον πρωτογενή τομέα, αυτή η διαφορά δεν επηρέασε την βιομηχανική δυναμική της χώρας. Όσον αφορά την δυναμική της αγοράς εργασίας του πληθυσμού των παλινοστούντων, είναι άξιο παρατήρησης ότι το 57% των Ελληνίδων παλινοστούντων ήταν απασχολημένες εκτός της οικίας τους όσο ζούσαν στο εξωτερικό, αλλά το 63% των επαναπατρισμένων γυναικών (ηλικίας 15 ετών και άνω) δεν εργαζόντουσαν αλλά ούτε καν αναζητούσαν εργασία. Γενικά, παρατηρούμε μια επιστροφή στους παραδοσιακούς οικογενειακούς ρόλους των απόδημων Ελληνίδων μετά τον επαναπατρισμό³.

¹[Βλ. ενδ. Βεργέτη Μ. (2003) *Παλινοστήση και Κοινωνικός Αποκλεισμός*]

²[Βλ. ενδ. Κασμάτη Κ. (1984) *Μετανάστευση-Παλινοστήση: Η Προβληματική της Δεύτερης Γενιάς*]

³[Πετρόπουλος Ν. κ.α. (1992) *Πρόγραμμα ερευνών αποδημίας-παλινοστήσεως του ελληνικού πληθυσμού: εισαγωγικές προσεγγίσεις* Σελ. 121, 122 και 142]

2.2.3: Στροφή προς την εισερχόμενη μετανάστευση

Η μεταναστευτική ισορροπία άρχισε να κινείται θετικά για την Ελλάδα στη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 λόγω της παλιννόστησης, αλλά άρχισε να αναπτύσσεται και η εισερχόμενη μετανάστευση στις αρχές της δεκαετίας του 1980, αφού ένας μικρός αριθμός Αφρικανών, Ασιατών και Πολωνών εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα και ξεκίνησαν να δουλεύουν στον αγροτικό τομέα και τις κατασκευές¹. Η πληθυσμιακή απογραφή του 1991 κατέγραψε 167.000 ξένους στην Ελλάδα σε πληθυσμό 10.3 εκατομμυρίων κατοίκων (αυτό αντιστοιχεί σε πάνω από 1%).

Μετά την κατάρρευση των Κεντροευρωπαϊκών σοσιαλιστικών κρατών το 1989, η μετανάστευση στην Ελλάδα, ιδίως από γειτονικές χώρες όπως η Αλβανία και η Βουλγαρία, αυξήθηκε κατακόρυφα και σύντομα, στη διάρκεια του πρώτου μισού της δεκαετίας του 1990 έγινε μαζική. Η μετάβαση της Ελλάδας σε μια χώρα εισερχόμενης μετανάστευσης είναι στενά συνδεδεμένη με τις γεωπολιτικές εξελίξεις στην Ευρώπη και στα Βαλκάνια και την κατάρρευση της αγοράς εργασίας και των συστημάτων πρόνοιας στην Κεντρική και Νοτιοανατολική Ευρώπη που δημιούργησε μαζική αποδημία προς άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Η γεωγραφική τοποθεσία της χώρας στα “σύνορα” της Ευρωπαϊκής Ένωσης (τότε ΕΟΚ), η οικονομική ανάπτυξη της δεκαετίας του 1980, η προσθήκη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) το 1981 και η άνοδος του επιπέδου διαβίωσης και μόρφωσης της γηγενούς νεολαίας, που άρχισε να αρνείται προσωρινές ή ανεπίσημες εργασίες και αναζητούσε υψηλότερης θέσης και μισθού απασχόληση που να ταιριάζει με το εκπαιδευτικό τους επίπεδο, δημιούργησε ένα κενό στις “χαμηλότερης κλίμακας” εργασίες, με τους μετανάστες να είναι έτοιμοι να το συμπληρώσουν. Επίσης, πολλοί πιστεύουν πως οι μετανάστες ανταποκρίθηκαν στο δημογραφικό έλλειμμα των αγροτικών περιοχών το οποίο με την σειρά του συνδέεται με παλαιότερη αποδημία προερχόμενη των περιοχών αυτών. Έτσι, σημαντικοί παράγοντες ώθησης από το εξωτερικό συνδύαστηκαν με εσωτερική ανάπτυξη στην Ελληνική οικονομία και αγορά εργασίας και παρήγαγαν μια δραματική αλλαγή στην Ελληνική δημογραφία, κοινωνία και οικονομία^{2,3}.

¹[Kasimis C, Kassimi C. (2004) “Greece: A History of Migration”]

²Όπως είναι φυσικό, μόλις ξεκίνησε η μετανάστευση, επιπλέον στοιχεία έλαβαν τόπο όπως ο ρόλος των ανεπίσημων δικτύων μετανάστευσης, οργανώσεις ανθρώπινης λαθρεμπορίας και ζήτηση για επιπλέον εργατικό δυναμικό που δημιουργήθηκε από την ύπαρξη ανειδίκευτων και ημι-ειδικευμένων εργατικών χεριών από πλευράς μεταναστών.

³[Τριανταφυλλίδου Α, Μαρούφοφ Μ. (2008) *Immigration Towards Greece at the Eve of the 21st Century. A Critical Assessment*. Σελ. 10]

2.3: Το μέγεθος του μεταναστευτικού πληθυσμού

Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας (ΕΣΥΕ), υπήρχαν 797.091 ξένοι κάτοικοι στην Ελλάδα. Από αυτούς, οι 750.000 περίπου προέρχονταν από κράτη εκτός της τότε Ευρώπης των 15. Εάν συμπεριλάβουμε και τον πληθυσμό των επαναπατρισμένων Ελλήνων από την πρώην Σοβιετική Ένωση που μετανάστευσαν στην Ελλάδα κυρίως την δεκαετία του 1990, που σύμφωνα με μια απογραφή της Γενικής Γραμματείας Απόδημου Ελληνισμού (ΓΓΑΕ) του 2000, αριθμούσαν 155.319 άτομα, ο πραγματικός αριθμός των μεταναστών στην Ελλάδα το 2001 ανέρχεται σε περίπου 900.000 άτομα.

Βάση των απογραφών της ΕΣΥΕ και της ΓΓΑΕ, το 1992 και το 1993 ήταν οι χρονιές όπου καταγράφηκε η μεγαλύτερη εισροή μεταναστών.

Μια πρόσφατη έρευνα που διεξήχθη από την ΕΣΥΕ, που αναφέρθηκε στην ενίσχυση του πληθυσμού της Ελλάδας μεταξύ των ετών 1983 και 2005 πρότεινε ότι ο συνολικός πληθυσμός των μεταναστών, συμπεριλαμβανομένων και των ομογενών που επέστρεψαν, φτάνει τον αριθμό των 1.138.021 ανθρώπων το 2005.

Σύμφωνα με δεδομένα του Υπουργείου Εσωτερικών, υπήρχαν 432.000 ενεργές άδειες διαμονής για πολίτες κρατών εκτός της Ευρώπης των 25 στις 30 Απριλίου 2008. Σε ερευνητική συνέντευξη, αξιωματούχος του Υπουργείου Εσωτερικών υπολόγισε ότι ο αριθμός των αδειών υπό επεξεργασία από δημοτικές και περιφερειακές υπηρεσίες είναι γύρω στις 400.000 (χωρίς να συμπεριλαμβάνονται οι προαναφερθείσες 432.000). Σε μια διάσκεψη στην Αθήνα στις 22 Νοεμβρίου 2007, ο πρόεδρος του Ινστιτούτου Μεταναστευτικής Πολιτικής (ΙΜΕΠΟ) αντέκρουσε όσους υποστήριζαν τον παραπάνω υπολογισμό και έθεσε τον αριθμό σε όχι παραπάνω από 250.000 στο σύνολο.

Άδειες υπό επεξεργασία δεν εμφανίζονται στα αρχεία του Υπουργείου Εσωτερικών ή γενικά σε οποιαδήποτε αρχεία ως έγκυρες. Παρ' όλα αυτά, οι αιτούντες για έκδοση ή ανανέωση άδειας παραμονής που έχουν λάβει μια μπλε απόδειξη η οποία αποδεικνύει ότι οι αιτούντες έχουν υποβάλλει ολοκληρωμένη αίτηση για έκδοση ή ανανέωση άδειας παραμονής, συμπεριφέρονται γενικά από τις αρχές ως νόμιμοι μετανάστες. Ουσιαστικά μπορούν να ζήσουν σχεδόν σαν να είχαν έγκυρες άδειες. Εάν τους γίνει κάποιος τυχαίος εσωτερικός έλεγχος, δεν θα τους ασκηθεί δίωξη και στη διάρκεια των Χριστουγέννων, του Πάσχα και των καλοκαιρινών διακοπών, μπορούν να ταξιδέψουν στην χώρα καταγωγής τους βάσει ειδικών δελτίων τύπου του Υπουργείου Εσωτερικών (πρώην Υπουργείο

Δημόσιας Τάξεως) που εκδίδονται πριν από κάθε περίοδο διακοπών¹. Αυτό συμβαίνει γιατί οι αρχές στην Ελλάδα έχουν γνώση των μεγάλων καθυστερήσεων (όπου στην καλύτερη περίπτωση χρειάζεται τρεις μήνες και στην χειρότερη περίπτωση πάνω από ένα χρόνο) που πολλοί μετανάστες βιώνουν στην έκδοση ή ανανέωση των αδειών παραμονής τους από τις αντίστοιχες δημοτικές και περιφερειακές υπηρεσίες και το Υπουργείο Εσωτερικών. Οι μετανάστες που φέρουν τις “μπλε αποδείξεις” όμως, δεν μπορούν να ταξιδέψουν σε άλλες χώρες, ούτε μπορούν να ταξιδέψουν στην χώρα καταγωγής τους όποτε το επιθυμούν. Επίσης, δεν μπορούν να υπογράψουν νόμιμα έγγραφα ή να απευθύνουν αιτήσεις σε δημόσιους οργανισμούς αφού δεν είναι ολοκληρωμένα “νόμιμοι”. Ουσιαστικά, κρατούνται όμηροι από την ανεπάρκεια των Ελληνικών αρχών.

Έλληνες ομογενείς που είναι Αλβανοί πολίτες (Βορειοηπειρώτες) φέρουν το Ειδικό Δελτίο Ταυτότητας Ομογενούς (ΕΔΤΟ) που εκδίδεται από την Ελληνική Αστυνομία. Οι κάτοχοι των ΕΔΤΟ δεν συμπεριλαμβάνονται στα δεδομένα του Υπουργείου Εσωτερικών για ξένους. Μετά από επανειλημμένα αιτήματα, το Υπουργείο Εσωτερικών ανακοίνωσε τον αριθμό των έγκυρων ΕΔΤΟ που το έτος 2008 αριθμούσαν περί τις 185.000.

Παράλληλα με τους πολίτες κρατών εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τους Βορειοηπειρώτες, πρέπει να συμπεριληφθούν ουσιαστικά σαν μετανάστες και οι ομογενής παλιννοστούντες από κράτη της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, γενικά αναφερόμενοι ως Έλληνες του Πόντου που κατέφθασαν στην Ελλάδα στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και στις αρχές της δεκαετίας του 1990 ως οικονομικοί μετανάστες. Σύμφωνα με μια ειδική απογραφή της Γενική Γραμματείας Παλιννοστούντων Ομογενών που έγινε το έτος 2000, είχαν εγκατασταθεί στη χώρα 155.319 Έλληνες του Πόντου. Οι περισσότεροι από τους μισούς (περίπου 80.000) ήρθαν από την Γεωργία, 31.000 από το Καζακστάν, 23.000 από τη Ρωσία και περίπου 9.000 από την Αρμενία.

Υπολογίστηκε πως ο αριθμός των παράνομων μεταναστών το 2004 ήταν περίπου 300.000². Στη διάρκεια του έτους όμως, σχεδιάστηκαν δυο μεγάλα προγράμματα νομιμοποίησης που εφαρμόστηκαν μόνο για αυτούς που είχαν έρθει στην Ελλάδα πριν τις 31 Δεκεμβρίου 2004. Το πρώτο εισήχθη με τον Ν. 3386/2005 και διήρκησε μέχρι το τις 31 Δεκεμβρίου 2006 με έναν αναφερόμενο αριθμό 200.000 αιτούντων. Αυτή η νομιμοποίηση στόχευε τα άτομα που κατείχαν άδειες σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 2910/2001 ή που ήταν κάτοχοι ΕΔΤΟ ή που είχαν απορριφθεί οι αιτήσεις τους για ΕΔΤΟ αλλά διέμεναν στη

¹Αυτά τα δελτία τύπου αναφέρουν τι είδους έγγραφα χρειάζεται ο μετανάστης που θέλει να ταξιδέψει στη χώρα προέλευσής του, ώστε με την επιστροφή του να γίνει ξανά δεκτός στην Ελλάδα.

²[βλ. ενδ Κανελλόπουλος Κ, Γκρέγκου Μ, Πετραλιάς Α. (2006) *Παράνομοι Μετανάστες στην Ελλάδα: Κρατικές Πολιτικές, τα Χαρακτηριστικά και η Κοινωνική τους Θέση*]

χώρα πριν τις 31 Δεκεμβρίου 2004. Με άλλα λόγια, αυτό το πρόγραμμα στόχευε να δώσει μια δεύτερη ευκαιρία σε άτομα τα οποία για κάποιο λόγο είχαν “καταλήξει” παράνομοι. Υπολογίζεται ότι αυτές οι 200.000 αιτήσεις συμπεριλάμβαναν συνολικά 40.000 παιδιά που δεν συμπεριλήφθηκαν στον αριθμό των αιτήσεων^{1, 2}.

Το δεύτερο και πιο πρόσφατο πρόγραμμα νομιμοποίησης θεσπίστηκε με το Ν. 3536/2007 (Φεβρουάριος 2007) που απλούστευσε κάποιες από τις προνοιακές απαιτήσεις που προβλέπονταν από τον Ν. 3386/2005 για την έκδοση ή ανανέωση αδειών παραμονής ή για αλλαγές στον τύπο της άδειας³ (ανεξάρτητη εργασία, εξαρτώμενη εργασία ή σπουδαστικοί λόγοι). Το Υπουργείο Εσωτερικών έχει τροποποιήσει τις σχετικές παροχές για τα ένησημα, επιτρέποντας όλους τους μετανάστες που ανανεώνουν την άδεια παραμονής τους να αγοράσουν μέχρι και το 20% των προαπαιτούμενων 400 ενσήμων σε περίοδο 2 ετών από την ανανέωση της άδειας παραμονής. Δεν υπάρχουν διαθέσιμα δεδομένα για το πόσοι άνθρωποι έχουν εκμεταλλευτεί αυτές τις παροχές.

Στην διάρκεια της περιόδου 2005 έως 2007 συνελήφθησαν πάνω από 150.000 άνθρωποι στα σύνορα της Ελλάδας, θαλάσσια και χερσαία. Υποθέτοντας ότι η πλειοψηφία των συλληφθέντων “εξαφανίζεται” στα δίκτυα μετανάστευσης και παράνομης εργασίας παρά την εντολή απέλασης που λαμβάνουν, μπορούμε να υπολογίσουμε ότι υπάρχουν τουλάχιστον 100.000 λαθρομετανάστες που εισήλθαν στην Ελλάδα μετά τις 31

¹Ανήλικοι που καταγράφηκαν στις άδειες παραμονής των γονιών τους δεν συμπεριλαμβάνονταν στα δεδομένα του Υπουργείου Εσωτερικών μέχρι το τέλος του 2005. Μόνο από την 1^η Ιανουαρίου 2006, πληροφορίες για τις άδειες παραμονής περιλάμβαναν και τον αριθμό των καταγεγραμμένων ανήλικων.

²[Ζωγραφάκης Σ, Μητράκος Θ, Κόντης Α. (2007) *Οι Οικονομικές Επιπτώσεις της Απασχόλησης των Μεταναστών στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν* Σελ. 162]

³Από τους αιτούντες απαιτείται να αποδείξουν 200 εργάσιμες μέρες το χρόνο με το να δείχνουν πως συνεισφέρουν τα απαραίτητα για υγειονομική και συνταξιοδοτική ασφάλιση. Τέτοιου είδους εισφορές συνήθως πληρώνονται από τον εργοδότη για τους υπαγόμενους υπαλλήλους. Όμως, σε κάποιους τομείς όπως ο αγροτικός, ο κατασκευαστικός και οι οικιακές υπηρεσίες, οι εργοδότες συνήθως προσλαμβάνουν εργαζόμενους, ειδικά μετανάστες, χωρίς κατάλληλα συμβόλαια και χωρίς τις απαραίτητες προνοιακές πληρωμές. Για αυτές τις περιπτώσεις και έχοντας υπ’ όψιν να βοηθηθούν οι μετανάστες που απασχολούνται σε προσωρινές εργασίες να αποκτήσουν νόμιμη κατάσταση, προγράμματα νομιμοποίησης στην Ελλάδα επιτρέπουν στους ξένους εργαζόμενους να “αγοράζουν” ανεξάρτητα αυτά τα ένησημα ως απόδειξη της απασχόλησης τους. Συνεπώς, αυτή η πρακτική έχει επιφέρει μεγάλο χρηματικό όφελος στο σύστημα πρόνοιας της Ελλάδας. Ο Ν. 3536/2007 δίνει μια δεύτερη ευκαιρία σε αυτούς που ήταν στη χώρα μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2004 και που οι αιτήσεις τους για άδεια παραμονής απερρίφθησαν επειδή δεν είχαν συμπληρώσει την προϋπόθεση των 200 εργάσιμων ημερών, να επαναλάβουν την αίτηση και να αγοράσουν τα υπολειπόμενα ένησημα. Βασικά αυτή η παροχή έχει μόνιμο χαρακτήρα, καθώς οι μετανάστες μπορούν να αγοράσουν μέχρι το 20% των απαιτούμενων ενσήμων σε περίοδο 2 ετών (400 ημερήσια ένησημα για 2 χρόνια). Αυτά τα μέτρα στοχεύουν να διατηρήσουν σε νομιμότητα ανθρώπους που ζούσαν και εργαζόντουσαν στην Ελλάδα κάποια χρόνια αλλά δεν μπορούσαν να αποδείξουν την εργασία τους μέσω απαραίτητων προνοιακών εισφορών. Αξιωματούχος του Υπουργείου Εσωτερικών, σε συνέντευξή της το Νοέμβριο του 2007, εξέφρασε ανησυχία ότι με τις παροχές αυτές έριξαν το βάρος των προνοιακών πληρωμών στους εργαζόμενους μετανάστες, διευκολύνοντας εκμεταλλευτικούς εργοδότες, αλλά παραδέχτηκε πως ήταν καλύτερο από το να απορρίπτονται αιτήσεις ανθρώπων και να υποβιβάζονται σε παράνομη κατάσταση.

Δεκεμβρίου 2004 και που πιθανότατα βρίσκονται ακόμα στη χώρα. Φυσικά είναι μια συντηρητική άποψη, υποθέτοντας ότι όσοι εισήλθαν στην Ελλάδα πριν τις 31 Δεκεμβρίου 2004 νομιμοποιήθηκαν. Υπολογίζεται ότι περίπου 67.000 παράνομοι μετανάστες που δεν υπέβαλαν αίτηση για το πρόγραμμα νομιμοποίησης του 2006, βασίζοντας στο υπολογισμένο ποσοστό μη συμμετοχής των προηγούμενων προγραμμάτων νομιμοποίησης του 1998 και του 2001. Μπορούμε να υποθέσουμε ότι αυτοί οι άνθρωποι δεν συμπεριλαμβάνονται στις αιτήσεις υπό επεξεργασία και πως αυτή τη στιγμή βρίσκονται στην Ελλάδα σε παράνομη κατάσταση. Συνεπώς, υπολογίζουμε ότι υπάρχουν περίπου 167.000 παράνομοι μετανάστες που διαμένουν στη Ελλάδα¹.

Έτσι, βάσει των υπολογισμών μας, υπάρχουν περίπου 900.000 μετανάστες στην Ελλάδα, χωρίς να συμπεριλαμβάνονται οι Ελληνικής εθνικής προέλευσης (Ελληνες του Πόντου και Βορειοηπειρώτες κάτοχοι ΕΔΤΟ) από τους οποίους τουλάχιστον 680.000 βρίσκονται σε νόμιμη κατάσταση (ή στην διαδικασία ανανέωσης της κατάστασής τους). Συμπεριλαμβάνοντας λοιπόν τους ομοεθνείς, ο αριθμός των ανθρώπων μεταναστευτικής προέλευσης που διαμένουν στην Ελλάδα ανεβαίνει σε 1.24 εκατομμύρια και αντιστοιχεί περίπου στο 10% του συνολικού πληθυσμού. Αυτός ο αριθμός είναι καθαρά μεγαλύτερος από τους υπολογισμούς της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας που θέτει το σύνολο των μεταναστών σε 970.000. Ο υπολογισμός αυτός όμως βασίζεται στη φυσική ανάπτυξη του πληθυσμού (γηγενή και μεταναστευτικού) και στην υπόθεση των περίπου 40.000 νέων το χρόνο την περίοδο 2001 έως 2006. Ένας πιο ακριβής υπολογισμός θα ήταν δυνατόν εάν γνωρίζαμε πόσες άδειες βρίσκονται αυτή τη στιγμή υπό επεξεργασία από δημοτικές και περιφερειακές αρχές. Η βάση δεδομένων των έγκυρων αδειών που κρατείται και αναβαθμίζεται από το Υπουργείο Εσωτερικών είναι δυναμικής φύσης, καθώς ο αριθμός των αδειών μπορεί να ποικίλει και έχοντας ως δεδομένο τη μεγάλη καθυστέρηση στην επεξεργασία των αιτήσεων, η συγκεκριμένη βάση δεδομένων δυσκολεύεται να εμφανίσει με ακρίβεια το μεταναστευτικό σύνολο της χώρας².

2.4: Αίτια μετανάστευσης προς την Ελλάδα

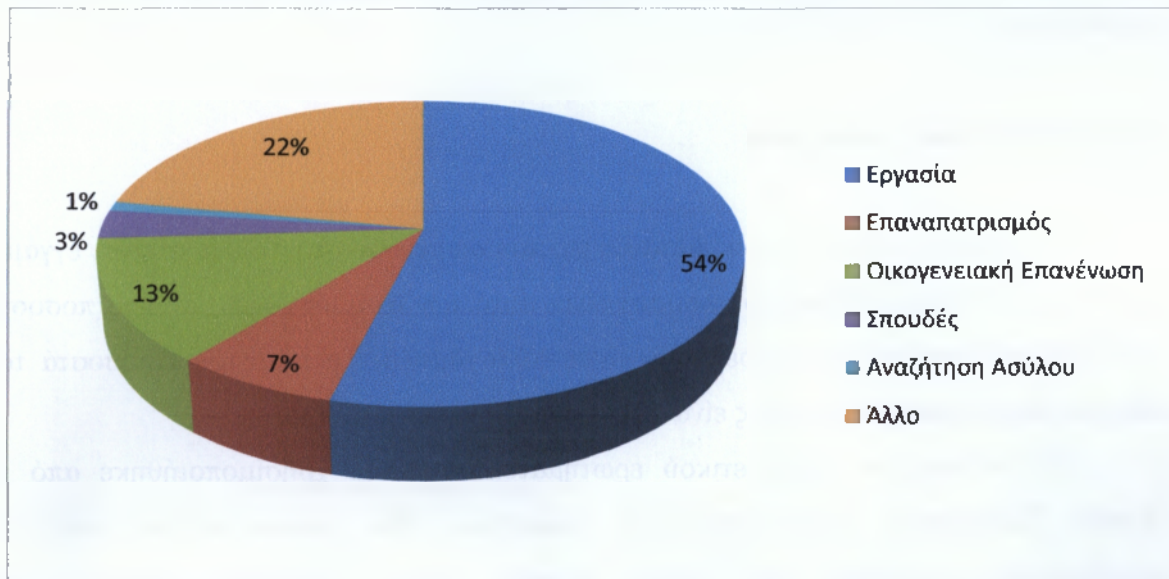
Σύμφωνα με την απογραφή της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας το 2001, ο βασικός λόγος μεταναστευτικής εγκατάστασης στην Ελλάδα ήταν η αναζήτηση εργασίας

¹[Ζωγραφάκης Σ, Μητράκος Θ, Κόντης Α. (2007) *Οι Οικονομικές Επιπτώσεις της Απασχόλησης των Μεταναστών στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν* Σελ. 18]

²[Τριανταφυλλίδου Α, Μαρούφοφ Μ. (2008) *Immigration Towards Greece at the Eve of the 21st Century. A Critical Assessment*. Σελ. 14]

και η οικογενειακή επανένωση, ενώ τα ποσοστά αναζήτησης ασύλου και προσφύγων ήταν σχετικά χαμηλά (Βλ. ακόλουθο διάγραμμα).

Το μεγαλύτερο ποσοστό (42%) των ομογενών παλιννοστούντων από την πρώην Σοβιετική Ένωση ανέφεραν ότι αποφάσισαν να επιστρέψουν στην Ελλάδα επειδή το ήθελαν. Ο δεύτερος σημαντικότερος λόγος (22%) είναι ήταν η ανεργία στην χώρα που διέμεναν ενώ ο τρίτος ήταν εμφύλιος πόλεμος (19%) και τρομοκρατία (6%). Τέλος, 8% των επαναπατρισμένων Ελλήνων από χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης ανέφεραν ότι ήρθαν στην Ελλάδα ακολουθώντας συγγενείς¹.

2.5: Φύλο και ηλικία

Βασισμένοι στην απογραφή του 2001, το ποσοστό των ανδρών που μετανάστευσαν στην Ελλάδα είναι μεγαλύτερο από αυτό των γυναικών² (54% και 46% αντίστοιχα). Πρέπει να σημειώσουμε όμως ότι υπάρχει διαφορά φύλου όσον αφορά την χώρα προέλευσης. Για παράδειγμα, το 96% των Πακιστανών, το 94% από το Μπαγκλαντέςιων και το 92% των Ινδών μεταναστών είναι άντρες. Από την άλλη πλευρά, 76% των Φιλιπινέζων και το 60% των Βούλγαρων μεταναστών είναι γυναίκες.

Υπάρχει επίσης διαφορά σε σχέση με το φύλο και τα αίτια μετανάστευσης στην Ελλάδα. Για παράδειγμα, 59% των ανδρών ήρθαν στην Ελλάδα για να εργαστούν ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τις γυναίκες είναι 49%. Αντίστοιχα, 15% των γυναικών

¹[Τριανταφυλλίδου Α, Μαρούφοφ Μ. (2008) *Immigration Towards Greece at the Eve of the 21st Century. A Critical Assessment*. Σελ. 17]

²Παρ' όλο που η απογραφή της Γενικής Γραμματείας Παλιννοστούντων Ομογενών είναι γενικά λεπτομερής, δεν περιέχει στοιχεία για το φύλο των ομογενών επιστρεφόντων.

εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα για λόγους οικογενειακής επανένωσης ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών είναι 11,5%.

Δεν προκαλεί έκπληξη ότι οι περισσότεροι από τους μετανάστες που ζουν και εργάζονται στην Ελλάδα ανήκουν στις πιο παραγωγικές ηλικιακές ομάδες. Πιο συγκεκριμένα οι περισσότεροι μετανάστες κατηγοριοποιούνται στις ηλικιακές ομάδες των 25 έως 29 ετών και των 29 έως 34 ετών. Αντίστοιχα, μόνο το 7% των ομοεθνών παλιννοστούντων από την πρώην Σοβιετική Ένωση είναι σε ηλικία συνταξιοδότησης ενώ η υψηλότερη συγκέντρωση είναι περίπου ισόβαθμα κατανομημένη στις ηλικίες μεταξύ 19 και 40 ετών¹.

2.6: Οικογενειακή κατάσταση

Οι περισσότεροι από τους μετανάστες που διαμένουν στην Ελλάδα είναι έγγαμοι (48%). Το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό είναι αυτό των άγαμων (44%) ενώ τα ποσοστά των διαζευγμένων και των χηρεμένων είναι πολύ χαμηλά. Τα αντίστοιχα ποσοστά του γενικού πληθυσμού της Ελλάδας είναι 55% έγγαμοι και 33% άγαμοι.

Εξ' αιτίας του διαφορετικού ερωτηματολογίου που χρησιμοποιήθηκε από τη Γενική Γραμματεία Παλιννοστούντων Ομογενών, δεν έχουμε πληροφορίες για οικογενειακή κατάσταση αλλά έχουμε στοιχεία για την αριθμητική σύνθεση των οικογενειών τους. Οι περισσότερες οικογένειες απαρτίζονται από τέσσερα μέλη (28%) και ακολουθούν αυτές που απαρτίζονται από τρία μέλη (20%). Οι περισσότερες οικογένειες απαρτίζονται από το ζεύγος και τα τέκνα τους (46,5%) και ακολουθούν οι άγαμοι².

2.7: Μορφωτικό Επίπεδο

Σύμφωνα με στοιχεία από έρευνα της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας, οι περισσότεροι μετανάστες είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε ποσοστό 59,3%. Επιπλέον, τα ποσοστά των απόφοιτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αλλά και αυτών που δεν έχουν πάει καθόλου σχολείο, είναι πολύ κοντά το ένα με το άλλο³.

¹[Τριανταφυλλίδου Α, Μαρούφοφ Μ. (2008) *Immigration Towards Greece at the Eve of the 21st Century. A Critical Assessment*. Σελ. 18]

²[Τριανταφυλλίδου Α, Μαρούφοφ Μ. (2008) *Immigration Towards Greece at the Eve of the 21st Century. A Critical Assessment*. Σελ. 19]

³[Ζωγραφάκης Σ, Μητράκος Θ, Κόντης Α. (2007) *Οι Οικονομικές Επιπτώσεις της Απασχόλησης των Μεταναστών στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν* Σελ. 23]

Το μορφωτικό επίπεδο των μεταναστών ποικίλει κυρίως ανάλογα με την εθνικότητά τους. Σε γενικές γραμμές, το μορφωτικό επίπεδο των μεταναστών Ασιατικής προέλευσης είναι χαμηλότερο και έχουν τις περισσότερες δυσκολίες να μάθουν Ελληνικά. Ως αποτέλεσμα, οι θέσεις που βρίσκονται για αυτούς στην αγορά εργασίας είναι συνήθως χαμηλόμισθες και χαμηλής εξειδίκευσης¹. Οι Αλβανοί μετανάστες από την άλλη πλευρά έχουν σχετικά υψηλό μορφωτικό επίπεδο και η πλειοψηφία τους μιλάει καλά ως και άπταιστα Ελληνικά. Ωστόσο υπάρχει μεγάλη έλλειψη συσχετισμού μεταξύ του μορφωτικού τους επιπέδου και του τύπου της εργασίας που απασχολούνται. Οι περιπτώσεις Βούλγαρων μεταναστών και παλινοστούντων ομογενών από την πρώην Σοβιετική Ένωση είναι παρόμοιες, μεγάλο κενό μεταξύ του εκπαιδευτικού τους επιπέδου και της εργασιακής τους κατάστασης. Είναι αξιοσημείωτο ότι οι Έλληνες του Πόντου έχουν κατά μέσο όρο υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο από τους γηγενείς².

¹[Τόντσεφ Π. (2007) *Ασιάτες Μετανάστες στην Ελλάδα: Προέλευση, Παρόν και Προοπτικές* Σελ. 29]

²[Βλ. ενδ Μαρούφοφ Μ. (2006) *Greek-Pontians' or 'Russian-Pontians? A Study on Citizenship and Integration Policies*]

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΑΧΑΪΑΣ

3.1: Υπόβαθρο

Ως μεταναστευτικό ζήτημα της Αχαΐας αποκαλείται το έντονο κοινωνικό φαινόμενο που ταλανίζει τον νομό και πιο συγκεκριμένα την πόλη της Πάτρας από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, εξ' αιτίας της αθρόας εισροής μεταναστών και της μόνιμης διαβίωσης τους. Μέχρι σήμερα έχουν υπάρξει διακυμάνσεις στον αριθμό και την εθνικότητα των μεταναστών, ενώ τα προβλήματα παραμένουν πάντα λόγω των ποικίλων κοινωνικών και πολιτικών συνθηκών, ιδιαίτερα από τις αρχές του 21^{ου} αιώνα όταν άρχισαν να συρρέουν ανεξέλεγκτα Αφγανοί, Σομαλοί και Σουδανοί μετανάστες. Σήμερα υπολογίζεται πως διαμένουν στην Πάτρα περίπου 5000 λαθρομετανάστες^{1,2} με σκοπό τη λαθραία ακτοπλοϊκή έξοδο από την Ελλάδα προς την Ιταλία και άλλες χώρες της ανεπτυγμένης Ευρώπης³.

Το ζήτημα αυτό και οι ανησυχίες του επικεντρώνεται κυρίως στην πόλη της Πάτρας, καθώς το λιμάνι της αποτελεί τον βασικό κόμβο σύνδεσης με την Ιταλία μέσω ακτοπλοϊκής γραμμής και συνεπώς την κυριότερη πύλη εξόδου από την Ανατολή προς την Δύση. Οι λαθρομετανάστες προερχόμενοι από το Αφγανιστάν ή τη Σομαλία επιλέγουν ως συντομότερο και ασφαλέστερο δρόμο για τις χώρες της Ευρώπης τα δυο λιμάνια της Δυτικής Ελλάδας, την Πάτρα και την Ηγουμενίτσα. Το λιμάνι της Πάτρας, λόγω των περισσότερων γραμμών προς την Ιταλία, αλλά και της ελλιπούς φύλαξης αποτελεί τον πόλο έλξης του μεγαλύτερου μέρους των λαθρομεταναστών. Κύριος στόχος αυτών είναι να φτάσουν στη Γερμανία, στην Ολλανδία και τη Σουηδία⁴. Τις ομάδες αυτές των λαθρομεταναστών ενισχύουν οι “έμποροι κεφαλών”, οι οποίοι κατόπιν μεγάλου χρηματικού αντιτίμου, αναλαμβάνουν να τους περάσουν από τα σύνορα και να τους οδηγήσουν στις χώρες της Δύσης. Η διαδικασία με την οποία συνήθως περνάνε στην Κεντρική Ευρώπη είναι η εξής:

Αφού περάσουν τα Ελληνικά σύνορα προς την Πάτρα, με τη βοήθεια μεσαζόντων ή ακόμα και μόνοι τους κρύβονται σε φορτηγά τα οποία πρόκειται να αποβιβαστούν σε ένα από τα πλοία της γραμμής με κατεύθυνση προς Ιταλία. Πολλές φορές τα φορτηγά

¹[Λινάρδου Γ. (2008) “Μετανάστες και Αστυνόμοι”]

²[“Πρωτοχρονιά με 5000 Πρόσφυγες” Εφημερίδα Πελοπόννησος]

³[Τάκης Α, Μόσχος Γ. (2008) Έκθεση-Επιστολή του Συνηγόρου του Πολίτη Σελ. 2]

⁴[Νικολακόπουλος Δ. (1997) “Το Πέρασμα στην Ελλάδα”]

περιέχουν ειδικές κρύπτες έτσι ώστε να μην γίνουν αντιληπτοί από τις αρχές. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι κύριοι δίοδοι εισόδου στην Ελλάδα, είναι τα νησιά του Αιγαίου και ο Έβρος.

Οι πρώτες ομάδες Κούρδων λαθρομεταναστών εμφανίστηκαν το 1996 και ήταν απότοκο του πολέμου στο Ιράκ αλλά και των διώξεων που αντιμετώπιζαν από το Τουρκικό κράτος. Ενδεικτικό της κατάστασης είναι ότι σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Δημοσίας Τάξης, την περίοδο 1995 έως 1997 υπολογίζεται ότι εισήλθαν παράνομα στην Ελλάδα 22.451 Ιρακινοί υπήκοοι¹. Το πρόβλημα όμως στην Πάτρα διογκώθηκε μετά το 2001, κατά τη διάρκεια του πολέμου στο Αφγανιστάν, όταν χιλιάδες Αφγανοί εγκατέλειψαν τα σπίτια τους αναζητώντας ένα καλύτερο μέλλον στις χώρες της Δύσης. Στον αριθμό αυτό προστίθενται από το 2008 και εκατοντάδες Σομαλοί οι οποίοι αντιμετωπίζουν εμφύλιο πόλεμο στη χώρα τους από το 1991.

3.2: Εγκατάσταση και συνθήκες διαβίωσης

Το μεγαλύτερο πρόβλημα του μεταναστευτικού ζητήματος της Πάτρας είναι το θέμα της συντήρησης, διαβίωσης και ιδίως αυτό της στέγασης. Κατά το πρώτο κύμα μεταναστών το 1996, είχε δημιουργηθεί ένας μικρός καταυλισμός στον παλιό σταθμό τραιίνων που βρίσκεται ακριβώς απέναντι από το λιμάνι. Λόγω όμως των αντιδράσεων των κατοίκων της περιοχής αλλά και φορέων αυτής και κατόπιν διαπραγματεύσεων των Κούρδων με τις αστυνομικές αρχές αποφασίστηκε η διάλυση του καταυλισμού και μεταφορά των ανθρώπων σε κατασκηνώσεις στην Περαχώρα Λουτρακίου². Καθώς όμως ο ο στόχος των λαθρομεταναστών ήταν να περάσουν στις χώρες της Δύσης, ο καταυλισμός του Λουτρακίου γρήγορα ερημώθηκε και οι ίδιοι επανεμφανίστηκαν στην Πάτρα.

Το 1998 δημιούργησαν νέο αυτοσχέδιο καταυλισμό σε οικόπεδο στην περιοχή της Αγιάς Πατρών, λίγο πιο μακριά από το λιμάνι, ο οποίος διατηρείται ακόμα και σήμερα. Για τον συγκεκριμένο καταυλισμό έχουν υποβληθεί μηνύσεις από τους κατοίκους. Εκτός από τον καταυλισμό, αρκετοί διαμένουν σε εγκαταλελειμμένα σπίτια ενώ οι πρόσφατα αφιχθέντες Σομαλοί πρόσφυγες ζουν εκτός καταυλισμού, κυρίως στις περιοχές Αγίου Ανδρέα και του Κάστρου, λόγω των συγκρούσεων που διεξάγονται μεταξύ αυτών και των

¹[Νικολακόπουλος Δ. (1997) "Το Πέρασμα στην Ελλάδα"]

²["Εμείς, οι Άνθρωποι της Πράσινης Κάρτας" Άρθρο της Hellenic Resources Network]

Αφγανών. Και στους δυο καταυλισμούς δεν τηρούνται οι βασικοί όροι υγιεινής με αποτέλεσμα να εγκυμονεί κίνδυνος εμφάνισης και μετάδοσης σοβαρών ασθενειών¹.

Αντίστοιχα, δεν τηρούνται ούτε και οι στοιχειώδεις κανόνες ασφαλείας και χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού είναι η φωτιά στις 21 Ιανουαρίου 2009 στον καταυλισμό των προσφύγων, απειλώντας τις ζωές των μεταναστών αλλά και τις ζωές και τις περιουσίες του παράπλευρου οικισμού².

Οι δυσκολίες που παρουσιάζονται στην κάλυψη των βιοτικών τους αναγκών αυξάνουν σοβαρά τους κινδύνους αυτούς, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα την έλλειψη χώρων υγιεινής στον καταυλισμό. Επιπλέον, δεν είναι λίγοι αυτοί που αντιμετωπίζουν ψυχολογικά προβλήματα λόγω των δυσχερειών και της απουσίας οικογενειακών τους προσώπων. Χαρακτηριστικό άλλωστε της κατάστασης που επικρατεί στην Πάτρα, αλλά και σε όλη την επικράτεια, είναι το γεγονός ότι αρκετές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν αρνηθεί να επιστρέψουν πρόσφυγες στην Ελλάδα ως χώρας πρώτης εισόδου, καθώς οι αρμόδιες αρχές έκριναν πως δεν εξασφαλίζονται οι σωστές συνθήκες διαβίωσής τους. Ο Συνήγορος του Πολίτη σε έκθεσή του, αφού τονίζει τις άθλιες συνθήκες διαβίωσης, παρατηρεί ότι “πλήττεται καιρία και η προσωπική αξιοπρέπεια των διαβιούντων”³. Οι πρόσφυγες δεν υποστηρίζονται επίσημα από το κρατικό σύστημα υγείας, οπότε δεν έχουν τη δυνατότητα να εξετάζονται ή να νοσηλεύονται παρά μόνο σε περίπτωση επείγοντος περιστατικού⁴.

Από τις 12 Μαΐου 2008, στον καταυλισμό έχει στηθεί ειδικό κλιμάκιο Γιατρών Χωρίς Σύνορα που παρέχει συστηματική ιατρική φροντίδα και παράλληλα ενημερώνει πρόσφυγες για τους κινδύνους που διατρέχουν. Επίσης, εκτός από τους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα, αρκετές μη-κυβερνητικές οργανώσεις, ο δήμος Πατρέων αλλά και η Μητρόπολη Πατρών ενισχύουν καθημερινά τους πρόσφυγες με παροχή τροφίμων και διοργάνωση συσσιτίων.

Πέραν όμως από τις συνθήκες διαβίωσης, οι πρόσφυγες διατρέχουν άμεσο κίνδυνο για τη ζωή τους κάθε φορά που επιχειρούν να περάσουν στην Ιταλία κρυμμένοι εντός των

¹[“Κλιμάκιο του ΕΚΚΑ στην Πάτρα” Από τον ιστότοπο του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης]

²[ιστοσελίδα http://el.wikipedia.org/wiki/Μεταναστευτικό_Πρόβλημα_στην_Πάτρα Άρθρο της Ελληνικής Wikipedia]

³[Τάκης Α, Μόσμος Γ. (2008) Έκθεση-Επιστολή του Συνηγόρου του Πολίτη Σελ. 3]

⁴[Καραγιάννης Γ. (2008) “Όσα βλέπουμε στη Μυτιλήνη αλλά και στην Πάτρα, αποτελούν ένα διαρκές επειγόν”]

φορτηγών, και αυτό γιατί πολλές φορές στοιβάζονται μέσα σε αυτά χωρίς καν τον στοιχειώδη εξαερισμό^{1, 2, 3}.

3.3: Παροχή Ασύλου

Σύμφωνα με το κανονισμό Δουβλίνο II που έχει θεσπίσει η Ευρωπαϊκή Ένωση, αρμόδιο για την χορήγηση ασύλου είναι το κράτος στο οποίο εισέρχεται για πρώτη φορά ένας πρόσφυγας, ρίχνοντας έτσι το βάρος ανισομερώς στις χώρες πρώτης εισόδου των αλλοδαπών (Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία)⁴. Η σκέψη της απέλασης δεν τίθεται γιατί αφενός η Τουρκία δεν τους δέχεται πίσω, αφετέρου η κατάσταση των χωρών προέλευσής τους καθιστά ανέφικτη την κατά νόμο απέλασή τους⁵. Στην Ελλάδα η παροχή ασύλου αντιμετωπίζει αρκετά προβλήματα, καθώς τόσο οι πρόσφυγες στερούνται ταξιδιωτικών εγγράφων (ενώ τα ονόματα που δίνουν είναι κατά δήλωση) όσο και οι αρχές και η ίδια η πολιτεία χορηγούν σε πολύ μικρά ποσοστά τον αριθμό χορήγησης πολιτικού ασύλου. Βέβαια από τη στιγμή που πολλοί λαθρομετανάστες δεν επιδιώκουν εγκατάσταση στην Ελλάδα, δεν ενδιαφέρονται και για παροχή ασύλου από την χώρα. Σύμφωνα με τον Ελληνικό Ερυθρό Σταυρό, ένας επιπρόσθετος λόγος είναι ότι *“το λιμάνι είναι διάτρητο και καλλιεργείται η βεβαιότητα ότι αργά ή γρήγορα θα περάσουν στην Ιταλία”*⁶.

Ένα άλλο ζήτημα είναι η προστασία των ανηλίκων, οι οποίοι διατρέχουν άμεσο κίνδυνο. Σύμφωνα με τη Διεθνή Αμνηστία, ο αριθμός των ασυνόδευτων ανηλίκων έφτανε τους 250 τον Φεβρουάριο του 2008. Κατά καιρούς, αρκετά δημοσιεύματα του τοπικού τύπου έχουν κάνει λόγο για παράξενες εξαφανίσεις ανηλίκων που συνδέονται με εμπόριο οργάνων, ενώ η ίδια άποψη έχει εκφραστεί και στη Βουλή από τον βουλευτή Αχαΐας Μιχάλη Μπεκίρη. Η περιφερειακή διοίκηση του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού Πάτρας σε συνεργασία με το Ελληνικό κράτος έχει κατά καιρούς φιλοξενήσει ανήλικους σε

¹Έχουν επανειλημμένα καταγραφεί θάνατοι από ασφυξία μέσα στα φορτηγά. Ένα παραδειγματικό περιστατικό συνέβη το 1999 όταν έπιασε φωτιά το πλοίο Superfast III ενώ έπλεε ανοικτά της Πάτρας. Στη διάρκεια της φωτιάς πέθαναν (μάλλον από ασφυξία) 10 Κούρδοι που είχαν κρυφτεί σε φορτηγά. Τις κηδείες ανέλαβαν δυο πολίτες, η Θεώνη Σακελλάρη και ο τότε νομαρχιακός σύμβουλος Γιάννης Γασπαρινάτος. Μερικοί ομαδικοί τάφοι προσφύγων βρίσκονται στο νέο τμήμα του Α' Νεκροταφείου Πατρών.

²[“Πέθαναν στην Καρότσα Φορτηγού δυο Κούρδοι”. Άρθρο της Hellenic Resources Network]

³[Σπυροπούλου Α. (1999) “Το Ατύχημα του Superfast 3”]

⁴[“Κλιμάκιο του ΕΚΚΑ στην Πάτρα”. Από τον ιστότοπο του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης]

⁵[Τάκης Α, Μόσχος Γ. (2008) *Εκθεση-Επιστολή του Συνηγόρου του Πολίτη* Σελ. 5]

⁶[“Ερυθρός Σταυρός και το Βέτο Φορέων”. Εφημερίδα ‘Καθημερινή’]

ξενοδοχεία και ιδρύματα, χωρίς αυτό να αποτελεί πάγια πολιτική λόγω των γραφειοκρατικών και οικονομικών προβλημάτων που δημιουργούνται.¹

3.4: Αντιμετώπιση ζητήματος

Σχετικά με την εξεύρεση λύσης όσον αφορά την περιοχή της Πάτρας έχουν υπάρξει αρκετές απόψεις από τους αρμόδιους φορείς. Μια από τις πρώτες λύσεις που προκρίθηκαν από την ηγεσία του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας ήταν η ενίσχυση της περιφραξης του λιμανιού, στα πλαίσια του ISPS, η αύξηση του προσωπικού του λιμεναρχείου και η προμήθεια των λιμενικών αρχών με ανιχνευτές έτσι ώστε να γίνει γρηγορότερος και ευκολότερος ο έλεγχος των φορτηγών. Η απόφαση για την περιφραξη του λιμανιού συνάντησε την έντονη αντίδραση του δημάρχου Πατρέων Ανδρέα Φούρα, ο οποίος παράλληλα ζητούσε την παραχώρηση τμημάτων του λιμένα από τον Οργανισμό Λιμένος Πατρών².

Μετά το ναυάγιο του πρώτου σχεδίου, αποφασίστηκε η κοινή λήψη επιχειρήσεων μεταξύ λιμενικού σώματος και αστυνομίας. Έτσι τον Ιανουάριο του 2008 και ύστερα από ενισχύσεις που κατέφθασαν από Αθήνα και Πειραιά, άρχισε το κοινό επιχειρησιακό σχέδιο, σύμφωνα με το οποίο προβλέπονταν συχνές περιπολίες της αστυνομίας (έτσι ώστε οι λαθρομετανάστες να περιοριστούν στον χώρο του καταυλισμού τους και να μην μπορούν να πλησιάσουν το λιμάνι), αυξημένα μέτρα ασφαλείας και συλλήψεις³. Σκέψεις για βίαιη απομάκρυνση των μεταναστών απορρίφθηκαν σχεδόν αμέσως από την τοπική ηγεσία της αστυνομίας. Τις πρώτες μέρες πραγματοποιήθηκαν εκατοντάδες συλλήψεις μεταναστών, οι οποίοι στη συνέχεια με λεωφορεία μεταφέρονταν στο τμήμα αλλοδαπών της Αττικής για να διεκπεραιωθούν στο τέλος στους χώρους υποδοχής προσφύγων στο Λαύριο ή στη Θράκη. Τα μέτρα προκάλεσαν την αντίδραση πολλών κομμάτων και οργανώσεων, μεταξύ άλλων και του ΚΚΕ, το οποίο με επερώτηση του στη βουλή χαρακτήρισε τα μέτρα ως “πογκρόμ κατά νέων παιδιών καταδιωγμένων από την πατρίδα τους”⁴. Αντίθετα, το νομαρχιακό συμβούλιο με ψήφισμά του ζήτησε “την εφαρμογή των νόμων και την άμεση μεταφορά των μεταναστών σε χώρους φύλαξης”. Σταδιακά όμως το σχέδιο άρχισε να ατονεί και καθώς οι έκτακτες ενισχύσεις έφυγαν, επανήλθαν τα πράγματα στην αρχική τους κατάσταση.

¹[Δελθανάση Μ. (2008) “Μεταφέρθηκαν 100 Ανήλικοι από Καταυλισμό σε Ξενοδοχεία”]

²[Επιστολή του Δημάρχου Πατρέων στην Υπουργό Οικονομίας]

³[Αινάρδου Γ. (2008) “Μετανάστες και Αστυνομία”]

⁴[“Παρέμβαση ΚΚΕ στη Βουλή”. Εφημερίδα ‘Ριζοσπάστης’]

Η τρίτη λύση που προτάθηκε ήταν η δημιουργία σταθμού υποδοχής προσφύγων. Η απόφαση λήφθηκε σε σύσκεψη που πραγματοποιήθηκε στο Υπουργείο Εσωτερικών, παρουσία του δημάρχου Πατρέων Ανδρέα Φούρα, του νομάρχη Αχαΐας Δημήτρη Κατσικόπουλου, του υφυπουργού εσωτερικών Παναγιώτη Χηνοφώτη, του αρχηγού της αστυνομίας Βασίλη Τσιατούρα και του γενικού γραμματέα της περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος Σπύρου Σπυρίδωνος. Συγκεκριμένα αποφασίστηκε η διάλυση του υπάρχοντος καταυλισμού και η κατασκευή χώρου υποδοχής εκτός Πατρών, η επιτάχυνση των διαδικασιών για χορήγηση πολιτικού ασύλου και αύξηση των μέτρων ασφαλείας.

Το Νοέμβριο του 2008, το Υπουργείο Εσωτερικών ανακοίνωσε ότι ως κατάλληλος χώρος για την κατασκευή του σταθμού υποδοχής επιλέχθηκε οικόπεδο 40 στρεμμάτων στην περιοχή Δρέπανο του δήμου Ρίου, 15 χιλιόμετρα περίπου μακριά από την Πάτρα. Στην απόφαση αντιτίθενται οι κάτοικοι και ο δήμαρχος Ρίου Χρήστος Λιακόπουλος, οι οποίοι δήλωσαν ότι *“δεν είναι διατεθειμένοι να κάνουν πίσω”*. Σύμφωνα πάντως με δήλωση του γενικού γραμματέα της περιφέρειας, ο σταθμός υποδοχής θα έχει χωρητικότητα 1000 ατόμων και θα κατασκευαστεί εντός του 2009¹.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, σε έκθεσή του τον Φεβρουάριο του 2008, επικρίνει τις τοπικές αρχές και ιδίως τον δήμο Πατρέων, τονίζοντας ότι *“αντιμετωπίζουν το πρόβλημα του καταυλισμού αποκλειστικά ως θέμα ασφάλειας και αστυνόμευσης, παραλείποντας τη λήψη μέτρων για την ανακούφιση του ευπαθούς αυτού πληθυσμού”*². Ο επικεφαλής του κλιμακίου Ύπατης Αρμοστίας Γιώργος Τσαμπόπουλος, σε συνάντησή του με τις τοπικές αρχές της πόλης το Νοέμβριο του 2008, δήλωσε απαισιόδοξος ως προς το κατά πόσο μπορεί να λυθεί το ζήτημα³.

3.5: Προτοβουλίες

Αναφορικά με τα μεταναστευτικό ζήτημα στην Πάτρα έχουν ιδρυθεί και λειτουργούν αρκετοί σύλλογοι. Οι κάτοικοι και οι καταστηματάρχες της περιοχής που βρίσκεται ο καταυλισμός και αντιμετωπίζει το μεγαλύτερο πρόβλημα, ίδρυσαν τον σύλλογο *“Η πόλις εάλω”*, που κύριο σκοπό έχει η απομάκρυνση του καταυλισμού από την περιοχή⁴. Παράλληλα δραστηριοποιούνται και σύλλογοι για τα ανθρώπινα δικαιώματα

¹[“Στο Δρέπανο του Ρίου το Κέντρο Υποδοχής Μεταναστών.” Εφημερίδα ‘Καθημερινή’]

²[Τάκης Α, Μόσχος Γ. (2008) Έκθεση-Επιστολή του Συνηγόρου του Πολίτη Σελ. 6]

³[ιστοσελίδα http://el.wikipedia.org/wiki/Μεταναστευτικό_πρόβλημα_στην_Πάτρα Άρθρο της Ελληνικής Wikipedia]

⁴[“«Η Πόλις Εάλω» φωνάζουν κάτοικοι από την Πάτρα”. Εφημερίδα ‘Εθνος’]

όπως η “Κίνηση Υπεράσπισης των Δικαιωμάτων των Προσφύγων και Μεταναστών/τριών Πάτρας”, “Πολίτες εν δράσει” κ.α. Αρνητική δράση στην περιοχή έχει επιδείξει και η εθνικιστική πολιτική οργάνωση Χρυσή Αυγή, η οποία κατά καιρούς μοιράζει φυλλάδια με ρατσιστικό και ξενοφοβικό περιεχόμενο. Επίσης, η Ομοσπονδία Φορτηγών Αυτοκινητιστών Διεθνών Μεταφορών (ΟΦΑΕ) έχει αναπτύξει έντονη δραστηριότητα, καθώς τα συμφέροντά της πλήττονται καθημερινά από τους πρόσφυγες οι οποίοι στην προσπάθειά τους να κρυφτούν μέσα στα φορτηγά, καταστρέφουν το εμπόρευμα αυτών.

Στις 29 Αυγούστου 2008, πραγματοποιήθηκε το *No Border Patras* που διήρκησε ένα τριήμερο. Στα πλαίσια αυτού πραγματοποιήθηκαν πορείες διαμαρτυρίας, ενημερώσεις, εορταστικές εκδηλώσεις, καθώς και κάποιες μικροκατασκευές στον καταυλισμό. Στις 27 με 29 Νοεμβρίου πραγματοποιήθηκε στο δήμο Πατρέων και την Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Πελοποννήσου-Ηπείρου-Νήσων (ΕΣΗΕΠ) διεθνές συνέδριο με τίτλο “ΜΜΕ και μετανάστες”, στο οποίο συμμετείχαν μεταξύ άλλων και ο πρόεδρος της Ένωσης Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών (ΕΣΗΕΑ) Παναγιώτης Σόμπολος¹. Εκτός από τον τοπικό τύπο, με το θέμα έχουν ασχοληθεί Αθηναϊκά κανάλια και εφημερίδες, όπως για παράδειγμα “Οι Νέοι Φάκελοι” του Αλέξη Παπαχελά και η “Ελευθεροτυπία”.

3.6: Επεισόδια και αστυνομική βία

Από το 2008 και με την εμφάνιση Σομαλών προσφύγων δημιουργήθηκαν νέες εντάσεις, αυτή τη φορά μεταξύ Σομαλών και Αφγανών, οι οποίοι αποτελούν και την πλειοψηφία των προσφύγων. Στις 14 και 26 Οκτωβρίου, ομάδες Σομαλών και Αφγανών συγκρούστηκαν μεταξύ τους και διαλύθηκαν ύστερα από επέμβαση της αστυνομίας. Αιτία ήταν ο έλεγχος του λιμανιού, δηλαδή ποιες ομάδες θα ελέγχουν τις ευνοϊκότερες θέσεις, ώστε να μπορούν να κρυφτούν σε φορτηγά και να περάσουν λαθραία στην Ιταλία.

Για την δράση της αστυνομίας και του λιμενικού, έχουν υπάρξει κατά καιρούς αρκετές επώνυμες ή ανώνυμες καταγγελίες για χρήση βίας. Στις 8 Σεπτεμβρίου 2008, με αφορμή τον τραυματισμό ενός Αφγανού, που σύμφωνα με τους ομοεθνείς του προκλήθηκε από λιμενικούς, εκατοντάδες Αφγανοί επιτέθηκαν με πέτρες εναντίον περιπολικών της αστυνομίας και στην συνέχεια εναντίον του σταθμού υποδοχής λιμένα, που στέγαζε λόγω

¹[“ΜΜΕ και Μετανάστες”. Εφημερίδα ‘Το Βήμα’]

του σεισμού της 8 Ιουνίου κάποια από τα γραφεία του λιμεναρχείου¹. Αφού διαλύθηκαν, επέστρεψαν αργότερα και με τη συμμετοχή μιας μικρής ομάδας αντεξουσιαστών, επιτέθηκαν σε λιμενικούς με πέτρες και ξύλα. Από τη συμπλοκή, 5 λιμενικοί οδηγήθηκαν στο νοσοκομείο με ελαφρά τραύματα.

Σημαντικές επικρίσεις έχουν δεχτεί οι υπουργοί Δημόσιας Τάξεως και Εμπορικής Ναυτιλίας για τις συνθήκες κράτησης των λαθρομεταναστών. Συγκεκριμένα στις 6 Νοεμβρίου 2008, ο βουλευτής του ΣΥΡΙΖΑ Νίκος Τσούκαλης, κατέθεσε μηνυτήρια αναφορά στον εισαγγελέα για τις συνθήκες κράτησης που επικρατούν στα κρατητήρια της ασφάλειας Πατρών. Επίσης, κριτική δέχτηκε και ο τότε Υπουργός Εμπορικής Ναυτιλίας Γιώργος Βουλγαράκης για τις συνθήκες κράτησης του Λιμεναρχείου Πατρών, αφού οι λαθρομετανάστες αλυσοδέονταν στα παγκάκια την ημέρα και τη νύχτα φυλάσσονταν σε λεωφορείο ελλείψει κρατητηρίου. Το κτίριο του Κεντρικού Λιμεναρχείου Πατρών μετά τον σεισμό του 2008 κρίθηκε ακατάλληλο και εκκενώθηκε, με αποτέλεσμα να μην υπάρχουν διαθέσιμοι χώροι για τη στέγαση γραφείων και κρατητηρίου². Μετά τις έντονες αντιδράσεις που προκλήθηκαν από τις ανθρωπιστικές οργανώσεις, τον τύπο και τους βουλευτές, το υπουργείο αναγκάστηκε να ασκήσει πιέσεις, έτσι ώστε να βρεθεί κατάλληλος χώρος κράτησης. Τελικά βρέθηκε ένα κοντέινερ, το οποίο ύστερα από τροποποίηση χρησιμοποιείται έως σήμερα ως χώρος κράτησης³. Λόγω όμως της ανεπάρκειας αυτού, πολλές φορές κρατούνται ακόμα και σε γραφεία της υπηρεσίας.

Στις αρχές του Δεκεμβρίου 2008, άγνωστοι επιτέθηκαν σε αστυνομικό με σιδηρολοστό τη στιγμή που είχε ακινητοποιήσει δυο Αφγανούς. Φεύγοντας, του ζήτησαν συγγνώμη λέγοντας ότι είχαν σαν στόχο τους πρόσφυγες. Στη συνέχεια, σε άλλο σημείο της πόλης, χτυπήθηκαν δυο πρόσφυγες με σιδηρολοστό με αποτέλεσμα, με αποτέλεσμα ο ένας εκ των δυο να διακομιστεί στο νοσοκομείο με τραύματα στο κεφάλι.

¹["Πετροπόλεμος στην Παραλιακή της Πάτρας". Ιστοσελίδα της gowest.gr]

²["Σοβαρές ζημιές στο κτίριο του Κεντρικού Λιμεναρχείου Πάτρας λόγω του σεισμού". Επίσημος ιστότοπος του ΥΘΥΝΑΑ]

³["Παρέμβαση Σπηλιόπουλου για τα Κρατητήρια". Επίσημος ιστότοπος του ΠΑΣΟΚ]

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Δύσκολα μπορεί κάποιος να αμφισβητήσει τη σημασία της ελπίδας ενός ανθρώπου για ένα καλύτερο μέλλον, που όπως παρατηρήσαμε είναι βασικό συστατικό στη “συνταγή” της μετανάστευσης. Όμως, όπως πάλι παρατηρήσαμε, για πολλούς ανθρώπους η μετανάστευση δεν είναι μόνο θέμα ελπίδας, αλλά και επιβίωσης. Χαρακτηριστικό το παράδειγμα Αφγανών και Σομαλών μεταναστών στην Πάτρα, που στην προσπάθειά τους να ξεφύγουν από τους πολέμους στις χώρες τους, έρχονται ουσιαστικά αντιμέτωποι με πόλεμο και στη χώρα προορισμού τους. Μην ξεχνάμε βέβαια και τις περιπτώσεις εκμετάλλευσης, όπως τα χαμηλότατου κόστους εργατικά χέρια και την μη-εθελοντική μετανάστευση, με χαρακτηριστικό παράδειγμα το ερωτικό δουλεμπόριο σε χώρες κυρίως της Ασίας, της Λατινικής Αμερικής και της Ανατολικής Ευρώπης.

Επιπρόσθετα όλων αυτών, έχουμε πολλές φορές και το εκάστοτε ανεπαρκές κράτος, που με την έλλειψη ορθών μεταναστευτικών πολιτικών, πρωτοβουλιών και κατάλληλης προετοιμασίας, παρουσιάζεται αργοπορημένο και αργοκίνητο στο να αντιμετωπίσει το ζήτημα αυτό, πολλαπλασιάζοντας έτσι την ταλαιπωρία στην εγκατάσταση, διαβίωση ακόμα και μετακίνηση των μεταναστών. Ακόλουθο αποτέλεσμα αυτών είναι η δυσφορία από πλευράς τοπικής κοινωνίας, κρατικών και δημοτικών αρχών και μεταναστών, χαρακτηρίζοντας έτσι το “ζήτημα” της μετανάστευσης ως “πρόβλημα”.

Τα προβλήματα όμως, προκειμένου να ξεπεραστούν χρειάζονται λύσεις και ίσως τελικά το ζήτημα της μετανάστευσης να είναι ένα πρόβλημα, που όμως προσπαθεί να επιλυθεί με λάθος τρόπο. Οι μετανάστες εμφανίζονται ως ο εύκολος στόχος μιας αγανακτισμένης κοινωνίας και συνήθως χαρακτηρίζονται αυτοί ως το πρόβλημα, με τους εκμεταλλευτές, τους κεφαλεμπόρους και τους δουλεμπόρους να δρουν ανενόχλητοι, πολλαπλασιάζοντας και τη δράση τους αλλά και το ουσιαστικό πρόβλημα.

Ίσως εκεί, αρχικά στον σωστό καθορισμό του ποιο είναι πραγματικά το πρόβλημα, στην βελτίωση της αποδοτικότητας των κρατικών υπηρεσιών και αρχών, με παράδειγμα την εγκατάσταση υποδομών πρόνοιας και φροντίδας και στη στοχοποίηση των εκμεταλλευτών αντί των μεταναστών, θα περάσουμε σε μια άλλη φάση μελέτης ενός ζητήματος το οποίο χαρακτηρίστηκε ως πρόβλημα για διαφορετικό λόγο από ότι είναι.

Αναφορικά λοιπόν, μπορούμε να προτείνουμε κάποιες λύσεις, προσπαθώντας αρχικά να καθορίσουμε το ‘πρόβλημα’. Μια διαδεδομένη μέθοδος επίλυσης προβλημάτων είναι να χωρίσουμε το πρόβλημα σε επιμέρους στοιχεία και να προσπαθήσουμε για την

χωριστή επίλυση καθενός εξ' αυτών. Τέτοιου είδους στοιχεία είναι για παράδειγμα (τα οποία θα χρησιμοποιηθούν στις προτάσεις μας) η οπτική γωνία των διαφόρων εμπλεκόμενων και διαδοχικά τι είδους πράξεις και κινήσεις μπορεί να γίνουν για την βελτίωση της κατάστασης. Ως εμπλεκόμενους στο ζήτημα αυτό μπορούμε να αναφέρουμε τους μετανάστες, τις αρχές και την τοπική κοινωνία.

Ξεκινώντας λοιπόν από τους μετανάστες, διαπιστώσαμε πως κρίνεται απαραίτητη η κατασκευή και η εγκατάσταση σωστού χώρου φιλοξενίας και διαβίωσης, με τουλάχιστον βασικές συνθήκες υγιεινής, που να μην έχει την αμφίεση στρατοπέδου συγκέντρωσης ή φυλακής. Μετέπειτα θα πρέπει να λάβουμε υπ' όψιν μας και τους ανήλικους (και πολλές φορές ασυνόδευτους) μετανάστες, οι οποίοι σύμφωνα και με πρόταση επιστολής του Συνηγόρου του Πολίτη, θα ήταν προτιμότερο εάν μεταφέρονταν σε ξεχωριστό χώρο φιλοξενίας. Επίσης, όπως είναι λογικό και κατανοητό, θα πρέπει η φιλοξενία των μεταναστών να έχει προοπτική και όχι να παρουσιάζεται ως βραχυπρόθεσμη λύση, πόσο μάλλον για την περίπτωση των ανήλικων.

Εκτός των βιοτικών αναγκών, υπάρχει και η ανάγκη κοινωνικής και ψυχολογικής υποστήριξης, διότι όπως προαναφέρθηκε, οι κακουχίες και η απουσία συγγενών και φίλων των μεταναστών επιβαρύνουν την ψυχολογία και τη δυσaréσκειά τους, πόσο μάλλον όταν έχουν ήδη πέσει και θύματα ανθρώπινης λαθρεμπορίας, κάτι πραγματικά συνηθισμένο.

Από την πλευρά των αρχών της πόλης, θα πρέπει να γίνει μεγάλη προσπάθεια για την βελτίωση της αποδοτικότητας, της οργάνωσης και των θεσμών που ασχολούνται με το ζήτημα αυτό. Αναφορικά δηλαδή, θα πρέπει να ληφθούν οριστικές και σταθερές αποφάσεις για την κατασκευή του χώρου φιλοξενίας, αποφεύγοντας τις καθυστερήσεις και την σπατάλη των κονδυλίων, αλλά ακόμα και σε αυτή την περίπτωση, σημαντικότερη είναι η ύπαρξη αποδοτικού μηχανισμού ελέγχου και κατανομής κονδυλίων και χρημάτων. Θα πρέπει επίσης να αλλάξει ο τρόπος καταστολής και αστυνόμευσης, γιατί πολλές φορές δίνεται η μορφή ενός 'εγκληματικού' φαινομένου με πολλά κρούσματα βίας. Ναι, είναι απαραίτητη η αστυνόμευση για την αποφυγή και την καταστολή εγκληματικών προσπαθειών και πράξεων, αλλά μην ξεχνάμε πως πρέπει να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα από τη ρίζα του, μέσω του όσο το δυνατόν αποτελεσματικού εντοπισμού και αντιμετώπισης κυκλωμάτων διαφθοράς και λαθρεμπορίας.

Η τοπική κοινωνία είναι ένα ακόμα κομμάτι που πρέπει να εξεταστεί, καθώς είναι διακριτή η διαφοροποίησή της από τα θέματα των αρχών. Εδώ, διαπιστώνουμε πως πολλές φορές τα ΜΜΕ παίζουν καθοριστικό ρόλο στην διαμόρφωση της εντύπωσης της τοπικής κοινωνίας για το ζήτημα αυτό. Υπάρχουν φορές που οι μετανάστες εμφανίζονται ως

εγκληματικά στοιχεία και υπάρχει έντονο το αίσθημα του ξενοφοβισμού, χωρίς αυτό να είναι απαραίτητο για το σύνολο των ανθρώπων της τοπικής κοινωνίας.

Όλοι καταλαβαίνουμε πόσο σημαντικό είναι το αίσθημα ασφάλειας για τον άνθρωπο και ο φόβος τον οδηγεί σε καχυποψία και αντίδραση. Οι μετανάστες από την πλευρά τους για την επιβίωση τους και η τοπική κοινωνία για την ασφάλειά της. Όπως προαναφέρθηκε, η παρουσία των περισσότερων μεταναστών έμελε να είναι προσωρινή, αλλά ξέμειναν για διάφορους λόγους, όπως π.χ. απάτης. Ο αγώνας τους για επιβίωση τους οδηγεί στην εξαθλίωση και πολλές φορές στο έγκλημα, κάτι στο οποίο η τοπική κοινωνία αντιδρά, συνήθως ξενοφοβικά. Συνδετικός κρίκος για την βελτίωση της κατάστασης αυτής πρέπει να σταθεί η πολιτεία, καθώς με την έλλειψη αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας που συχνά εμφανίζει, κάνει την ‘επίλυση’ του ‘προβλήματος’ να φαίνεται απόμακρη και δύσκολη. Αν σκεφτούμε λοιπόν με αυτά που μελετήσαμε μέχρι τώρα, ότι ‘μακροοικονομικά’ οι μετανάστες και η κοινωνία είναι ένα σύστημα ‘δράσης-αντίδρασης’ (αν και ο όρος αυτός ίσως είναι άδικος σκεπτόμενοι την πολυπλοκότητα της κατάστασης και από τις δυο πλευρές) τότε λογικά, το βάρος πέφτει στην πολιτεία και στις αρχές για την αντιμετώπιση του ζητήματος αυτού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Morrison Andrew, Schiff Maurice & Sjöblom Mirja (2008). *The International Migration of Women*. Εκδόσεις The World Bank. Ουάσινγκτον.
- Gordon H. Hanson (2007). *The Economic Logic of Illegal Immigration*. Διαθέσιμο από <http://www.cfr.org/content/publications/attachments/ImmigrationCSR26.pdf>
- George Borjas (2003). *The Labor Demand Curve is Downward Sloping: Reexamining the impact of immigration on the labor market*. The Quarterly Journal of Economics. Διαθέσιμο σε μορφή pdf <http://www.hks.harvard.edu/fs/gborjas/Papers/QJE2003.pdf>
- Giorgio DiPietro (2009). *Trade, Legal, and Illegal Immigration*. Πανεπιστήμιο του Westminster. Διαθέσιμο σε μορφή pdf <http://www.epric.ncl.ac.uk/dipietro.pdf>
- Douglas Massey (2003). *Beyond Smoke and Mirrors: Mexican Immigration in an Era of Economic Integration*. Ίδρυμα Russel Sage, Νέα Υόρκη.
- Luis Valenzuela (2006). *On the Corner: Day Labor in the US*. Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνια. Ιανουάριος 2006. Διαθέσιμο σε μορφή pdf http://www.sscnet.ucla.edu/issr/csup/uploaded_files/Natl_DayLabor-On_the_Corner1.pdf
- *Ενοποιημένη Απόδοση της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. 30 Μαρτίου 2010. Από την επίσημη εφημερίδα της Ένωσης. Διαθέσιμο σε μορφή pdf http://www.un.org/esa/population/publications/2006_MigrationRep/report.htm
- Bales Kevin (1999). *Disposable People: New Slavery in the Global Economy*. Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνια.
- Triantafyllidou Anna, Maroufof Michaela (2008). *Immigration towards Greece at the eve of the 21st century. A critical assessment*. Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ). Αθήνα, 21 Ιουνίου 2008.
- Τόντσεφ Πλάμεν (2007). *Ασιάτες Μετανάστες στην Ελλάδα: Προέλευση, Παρόν και Προοπτικές* (Asian Migrants in Greece: Origin, Present and Perspectives), Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων. Τμήμα Ασιατικών Σπουδών. Ιανουάριος 2007. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.idec.gr/iiar/new/asian_migrants_gr.pdf

- Βεργέτη Μαρία Κ. (1999) *Παλιννόστηση και Κοινωνικός Αποκλεισμός*. (Return Migration and Social Exclusion). Δεύτερη αναθεωρημένη έκδοση το 2003, Θεσσαλονίκη.
- Ρόμπολης Σάββας Γ. (2007) *Μετανάστευση από και προς την Ελλάδα* (Migration from and to Greece). Εκδόσεις Επίκεντρο. Θεσσαλονίκη.
- Κασιμάτη Κ. (1984) *Μετανάστευση-Παλιννόστηση: η Προβληματική της Δεύτερης Γενιάς*. Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών. Αθήνα.
- Πετρόπουλος Ν., Αργυρόπουλος Ε., Γιαννακοπούλου Ε., Πανταζίδης Ν. και Σιαπκάρης Α. (1992) *Πρόγραμμα ερευνών αποδημίας-παλιννόστησης του ελληνικού πληθυσμού: εισαγωγικές προσεγγίσεις*. Γενική Γραμματεία Αποδήμου Ελληνισμού. Αθήνα 1992.
- Κανελλόπουλος Κ., Γκρέγκου Μ, Πετραλιάς Α. (2006) *Παράνομοι μετανάστες στην Ελλάδα: κρατικές πολιτικές, τα χαρακτηριστικά και η κοινωνική τους θέση*. Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ). Αθήνα.
- Ζωγραφάκης Σ, Μητράκος Θ, Κόντης Α. (2007) *Οι οικονομικές επιπτώσεις της απασχόλησης των μεταναστών στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν*. Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής (ΙΜΕΠΟ). Αθήνα. Διαθέσιμο σε μορφή pdf <http://www.imepo.gr/ClientFiles/documents/epiptoseisAEP.pdf>
- Marouf M. (2006) *Greek-Pontians' or 'Russian-Pontians? A Study on Citizenship and Integration Policies*, Master's Thesis. International School for Humanities and Social Sciences. Πανεπιστήμιο του Άμστερνταμ.
- Τάκης Ανδρέας, Μόσχος Γιώργος (2008) *Έκθεση-Επιστολή του Συνηγόρου του Πολίτη*. 5 Φεβρουαρίου 2008, Αθήνα. Διαθέσιμο σε μορφή pdf http://www.synigoros.gr/pdfs/_patra_katavlistmos_8_2.pdf

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- John S. MacDonald and Leatrice D. MacDonald (1964). "Chain Migration, Ethnic Neighborhood Formation and Social Networks," Περιοδικό *Milbank Quarterly* του Ιδρύματος *Milbank Memorial Fund*. Σελ. 82, Ιανουάριος 1964. Ουάσινγκτον.
- Lee S. Everett (1966). "A Theory of Migration". Πανεπιστήμιο της Pennsylvania. Περιοδικό *Demography* της Ένωσης Πληθυσμιακών Μελετών Αμερικής (PSA). Σελ. 47-57

- DeParle Jason (2010). "Global Migration: A World Ever on the Move". The New York Times. 26 Ιουνίου 2010. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα
http://www.nytimes.com/2010/06/27/weekinreview/27deparle.html?_r=1&ref=world
- Esipova Neli, Ray Julie (2009). "700 Million Worldwide Desire to Migrate Permanently". Ιστότοπος Gallup. 2 Νοεμβρίου 2009. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα
<http://www.gallup.com/poll/124028/700-Million-Worldwide-Desire-Migrate-Permanently.aspx>
- Jonette Christian (1999). "SUSPS - Population, Immigration, and Global Ethics". 9 Οκτωβρίου 1999. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα
<http://www.susps.org/ibq1998/discuss/jchristian.html>
- Meadows Donella. "Poverty Causes Population Growth Causes Poverty". Οργανισμός Sustainability Institute. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα
http://www.sustainer.org/dhm_archive/index.php?display_article=vn126manupured
- Bérubé Myriam (2005). "Colombia: In the Crossfire". Ιστότοπος Migration Information Source. Νοέμβριος 2005. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα
<http://www.migrationinformation.org/Profiles/display.cfm?ID=344>
- Pilar Marrero (2004). "Immigration Shift: Many Latin Americans Choosing Spain Over U.S." Ιστότοπος Pacific News Service. 9 Δεκεμβρίου 2004. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα
http://www.imdiversity.com/Villages/Hispanic/world_international/pns_immigration_shift_1204.asp
- Gilmore Janet (2004). "Modern Slavery Thriving in the U.S." Άρθρο του UC Berkeley News. Πανεπιστήμιο Berkeley της Καλιφόρνια. 23 Σεπτεμβρίου 2004 Ουάσινγκτον. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα
http://www.berkeley.edu/news/media/releases/2004/09/23_16691.shtml
- Loncle Francois (2001) "Eastern Europe Exports Flesh to the EU" Ιστότοπος του Πανεπιστημίου του Rhodes Island. Δεκέμβριος 2001. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα
<http://www.uri.edu/artsci/wms/hughes/ukraine/eeeu.htm>
- Jimenez Marina (2003). "200,000 Illegal Immigrants Toiling in Canada's Underground Economy". Ιστότοπος The Globe and Mail. 15 Νοεμβρίου 2003.
- Kasimis Charalambos & Kassimi Chryssa (2004). "Greece: A History of Migration". Ιστότοπος Migration Information Source. Ιούνιος 2004. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα
<http://www.migrationinformation.org/Profiles/display.cfm?ID=228>

- Venturas Lina (2004). "Divergent routes to the study of the diaspora in post-war Greece and the USA". Περιοδικό Journal of the Hellenic Diaspora Τεύχος 30:1, Σελ. 121-142
- Λινάρδου Γ. (2008). "Μετανάστες κι αστυνόμοι." Ελευθεροτυπία. 3 Δεκεμβρίου 2008. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα
http://archive.enet.gr/online/online_text/c=112,dt=03.02.2008,id=58714120
- "Πρωτοχρονιά με 5.000 πρόσφυγες". Εφημερίδα Πελοπόννησος. Φύλλο 19649, Σελ. 12
- Νικολακόπουλος Δημήτρης (1997) "Το πέρασμα στην Ελλάδα". Εφημερίδα Το Βήμα. 16 Νοεμβρίου 1997. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα
<http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=93095&ct=75&dt=16/11/1997>
- Καραγιάννης Γ. (2008) "Όσα βλέπουμε στη Μυτιλήνη αλλά και στην Πάτρα, αποτελούν ένα διαρκές επειγόν". Επίσημη ιστοσελίδα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα. 17 Σεπτεμβρίου 2008. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα
http://www.msf.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=1884&Itemid=241
- "Εμείς, οι Άνθρωποι της Πράσινης Κάρτας". Ιστοσελίδα Hellenic Resources Network. 8 Ιανουαρίου 1998. Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα
<http://www.hri.org/E/1998/98-01-08.dir/>
- "Πέθαναν στην καρότσα φορτηγού δύο Κούρδοι". Ιστοσελίδα Hellenic Resources Network. 3 Ιουλίου 2002. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα
http://www.hri.org/news/greek/eragr/2002/02-07-03_1.eragr.html#08
- Σπυροπούλου Λιάνα (1999) "Το ατύχημα του Superfast 3". Εφημερίδα "Ελευθεροτυπία". 3 Νοεμβρίου 1999. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα
<http://archive.enet.gr/1999/11/03/on-line/keimena/fpage/fpage.htm>
- "Ο Ερυθρός Σταυρός και το βέτο φορέων." Εφημερίδα "Καθημερινή". 5 Φεβρουαρίου 2008. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα
http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_ell_1_05/02/2008_258132
- Δελθανάση Μαρία (2008) "Μεταφέρθηκαν 100 ανήλικοι από καταυλισμό σε ξενοδοχεία". Εφημερίδα "Καθημερινή". 19 Φεβρουαρίου 2008. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα
http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_ell_1_19/02/2008_259782
- "Παρέμβαση ΚΚΕ στη Βουλή." Εφημερίδα "Ριζοσπάστης". 26 Ιανουαρίου 2008. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα
<http://www1.rizospastis.gr/wwwengine/story.do?id=4392268&publDate=2008-01-26%2000:00:00.0>

- “Στο Δρέπανο του Ρίου το Κέντρο Υποδοχής Μεταναστών.” Εφημερίδα “Καθημερινή”. 5 Οκτωβρίου 2008. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα
http://portal.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_kathbreak_1_05/10/2008_250939
- “«Η Πόλις Εάλω» φωνάζουν κάτοικοι από την Πάτρα”. Εφημερίδα “Εθνος”. 18 Νοεμβρίου 2008. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα
<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&tag=9283&pubid=1874796>
- “ΜΜΕ και Μετανάστες.” Εφημερίδα ‘Το Βήμα’. 23 Νοεμβρίου 2008. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα
<http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&ct=4&artid=24386&dt=23/11/2008>
- “Πετροπόλεμος στην παραλιακή της Πάτρας.” 9 Σεπτεμβρίου 2008. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα
http://www.gowest.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=14515&Itemid=352
- “Σοβαρές ζημιές στο κτίριο του Κεντρικού Λιμεναρχείου Πάτρας λόγω του σεισμού”. Ανακοίνωση του Υπουργείου Θαλάσσιων Υποθέσεων, Νήσων και Αλιείας, 09 Ιουνίου 2008. Ανακτήθηκε από τον επίσημο ιστότοπο και είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα
<http://www.yen.gr/wide/yen.chtm?prnbr=32804>
- “Παρέμβαση Σπηλιόπουλου για τα κρατητήρια.” Επίσημος ιστότοπος του ΠΑΣΟΚ. Αθήνα, 9 Ιουλίου 2008. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα
<http://vo.pasok.gr/spiliopoulos/?p=343>

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

- <http://www.xist.org/earth/population1.aspx> Γράφημα του πληθυσμού της Γης από τον ιστότοπο GeoHive.
- http://www.un.org/esa/population/publications/2006_MigrationRep/report.htm Από τον επίσημο ιστότοπο του ΟΗΕ σχετικά με τη διεθνή μετανάστευση.
- http://en.wikipedia.org/wiki/Human_migration Άρθρο της διαδικτυακής εγκυκλοπαίδειας Wikipedia για την ανθρώπινη μετανάστευση.
- <http://en.wikipedia.org/wiki/Immigration> Άρθρο της Wikipedia για την μετανάστευση.
- <http://en.wikipedia.org/wiki/Emigration> Άρθρο της Wikipedia για την αποδημία.

- http://en.wikipedia.org/wiki/Illegal_immigration Άρθρο της Wikipedia για την παράνομη μετανάστευση.
- http://en.wikipedia.org/wiki/Feminization_of_migration Άρθρο της Wikipedia για την ‘Θηλυκοποίηση της μετανάστευσης’
- http://en.wikipedia.org/wiki/Chain_migration Άρθρο της Wikipedia για την ‘Αλυσιδωτή μετανάστευση’.
- http://en.wikipedia.org/wiki/Immigrant_deaths_along_the_U.S.-Mexico_border Άρθρο της Wikipedia για κινδύνους και θανάτους μεταναστών στα σύνορα ΗΠΑ-Μεξικού.
- http://en.wikipedia.org/wiki/People_smuggling Άρθρο της Wikipedia για την ανθρώπινη λαθρεμπορία και εκμετάλλευση.
- http://el.wikipedia.org/wiki/Μεταναστευτικό_πρόβλημα_στην_Πάτρα
- http://www.citizensinformation.ie/categories/moving-country/irish-citizenship/irish_citizenship_through_birth_or_descent Από τον ιστότοπο παροχής πληροφοριών της Ιρλανδικής κυβέρνησης <http://www.citizensinformation.ie/categories>
- http://ec.europa.eu/home-affairs/policies/immigration/immigration_intro_en.htm Από τον ιστότοπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη μετανάστευση.
- “Κλιμάκιο του ΕΚΚΑ στην Πάτρα”. Γενικό Νοσοκομείο Πατρών ‘Ο Άγιος Ανδρέας’. 21 Μαΐου 2008. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.ekka.org.gr/klimakia.htm#Συμπεράσματα_Κλιμάκιο_Πάτρας
- Επιστολή του Δημάρχου Πατρέων στον Υπουργό Οικονομίας. Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο του Δήμου Πατρέων. Πάτρα, 24 Ιανουαρίου 2007. Διαθέσιμο σε μορφή pdf <http://www.patras.gr/el/Upload/News/Files/24-1-07-ΥΠΟΜΝΗΜΑ-2-DIMARX-ALOGOSKOYF.pdf>